

دکتر عبدالحمید رضوی^۱

چکیده

پژوهش با هدف تعیین نیازهای آموزشی بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ ساله کشور در حوزه های اجتماعی، معنوی- اعتقادی، اقتصادی، محیط زیستی، علمی و فناوری، فرهنگی، سیاسی و بهداشتی انجام شده است.

طرح توصیفی است ابزار پژوهش پرسشنامه و چک لیست بوده و از تکنیک توافق محور با استفاده اولیه از تکنیک دلفای در مرحله تدوین ابزار و برای تعیین اولویت نیازها از روش اولویت بندی استفاده شده است.

۶ گروه جامعه آماری در سال ۱۳۹۶ شامل کلیه کم سوادان و بی سوادان زن و مرد، کلیه آموزش دهندگان زن و مرد شاغل، کلیه اعضای شورای پشتیبانی سواد آموزی شهرستانها و کلیه کارشناسان سواد آموزی اعم مدیر، کارشناس مسئول و کارشناس سواد آموزی و کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی کشور استان های نمونه با نظر کمیته پژوهشی سازمان نهضت سوادآموزی با دو ملاک برخوردار (برخوردار، نیمه برخوردار و کمتر برخوردار) و ملاک توزیع جغرافیایی شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم تعیین شدند که عبارت بودند از اردبیل، هرمزگان، چهارمحال و بختیاری، البرز، خراسان رضوی و کرمانشاه.

۴۳۸ نفر نمونه شامل ۵۹ نفر شورای پشتیبانی (۴۹ درصد مرد و ۵۱ درصد زن) با میانگین سنی ۴۵ سال، ۵۵ نفر کارشناس نهضت با میانگین سنی ۴۲ سال، ۶۵ نفر آموزش دهنده با میانگین سنی ۳۳ سال، ۱۲۷ نفر بی سواد (۶۷ درصد زن) با میانگین سنی ۳۶ سال و ۱۳۲ کم سواد (۶۸ درصد زن) با میانگین سنی ۳۵ سال بودند.

پس از سند کاوی برای تدوین مقدماتی ابزار ۲۷۶ گویه در ۸ مقوله نیازسنجی توسط محقق تدوین گردید. سپس با انجام مصاحبه نیمه ساختارمند با گروه های متخصصان، کارشناسان، نویسندگان و پژوهشگران با استفاده از روش دلفی دو دوره ای و تکنیک تحلیل مضمون به منظور حصول توافق نسبی در مورد آنچه که نیاز آموزشی گروه سنی مورد نظر تلقی می شوند، اقدام شد. پایایی ابزار با استفاده از روش آلفای کراباخ و از سه روش تاثیر ایتام، شاخص نسبت روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی برای تعیین روایی ابزار استفاده شد.

بدین ترتیب پایایی و روایی ابزار در مورد پنج ویژگی "ضرورت"، "اهمیت نیاز"، "مربوط بودن"، "واضح بودن" و "ساده بودن" گویه ها تعیین شد و امکان غربالگری گویه های بهینه با توجه به محاسبات و مقایسات لازم فراهم شد. در نتیجه ابزار نهایی شامل ۷۷ گویه در ۸ حوزه نیازسنجی در دو شکل (نه دو محتوا) یکی برای گروه کارشناسان و دیگری برای کم سوادان و بی سوادان تدوین شد.

برای پاسخگویی به سوالات پژوهشی ابتدا ۵ گروه مورد مطالعه به دو گروه "ذی مدخل" شامل آموزش دهندگان، اعضای شورای پشتیبانی و کارشناسان نهضت سواد آموزی و گروه "ذی نفع" شامل کم سوادان و بی سوادان تقسیم شدند. سپس برای هر یک از حوزه های ۸ گانه نیازها میانگین نظر هر گروه محاسبه شد. درگام دوم برای تعیین نیازسنجی نهایی به دلیل رتبه ای بودن داده های جمع آوری شده از روش های آماری ناپارامتریک استفاده شد.

نتایج حاکی از اتفاق نظر در مورد اولویت نیازهای اجتماعی به ترتیب به: "وظایف و حقوق زوجین"، "طلاق"، "حقوق شهروندی"، "راه های تقویت اعتماد به نفس" و "روش های مناسب رفتار در خانواده" مربوط بود. همچنین نیازهای معنوی به ترتیب اولویت به امر به معروف و نهی از منکر، "معاد"، "راه های کسب روزی حلال"، "آشنایی با قرآن" و "نماز و آداب آن". اشاره داشت. نظر نمونه ها در

^۱ عضو هیات علمی بازنشسته سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی abdolhamid.razavi@gmail.com

مورد اولویت نیازها در زمینه اقتصادی می توان گفت چنین ترتیبی داشت : " کسب راه های موفقیت در شغل "، " الگوهای مصرف "، " راه های کارآفرینی "، " راه های تنظیم بودجه و مخارج خانواده " و " انضباط مالی در خانواده. " . "مدیریت آب در خانه"، " محیط زیست"، " مدیریت ضایعات خانگی"، "سرانجام زباله های خانگی" و " آب و هوا " اولویت های مورد اتفاق بین نمونه ها در حوزه زیستی بوده است و " مهارت های لازم در فضای مجازی"، "تکنولوژی جدید مثل رایانه (کامپیوتر)"، "آموزش رایانه به زبان ساده"، "رونویسی و مهارت های نوشتن" و " مهارت های خواندن" اولویت های مورد اتفاق بین نمونه ها در حوزه علمی و فناوری آنان بوده است. نمونه ها همچنین در مورد اولویت داشتن در "مهارت حل مسأله"، " رو خواندن قرآن"، " همکاری و مشارکت در زندگی اجتماعی"، " راه های کسب موفقیت در زندگی" و " شیوه های تربیت فرزندان." هم نظر بودند. در حوزه سیاسی میتوان نتایج را بدین صورت خلاصه کرد که " آگاهی از وظایف نمایندگان مجلس شورای اسلامی"، " آگاهی از وظایف رئیس جمهور"، " آشنایی از قوه مجریه و وظایف آن"، " آشنایی با ویژگی های رهبری" و " آشنایی با ولایت فقیه و ویژگی های آن" نیازهای اولویت دارشان بوده است. تجمیع اولویت بندی نیازهای بهداشتی از نظر دو گروه نشان داد که این دسته از نیازها به ترتیب بیشتر بیان شده است : " آشنایی با شیوه های صحیح نگه داری مواد غذایی"، " آشنایی با تندرستی و راه های آن"، " آشنایی با مهارت کنترل استرس"، " آشنایی با راه های صحیح تغذیه" و " آشنایی با راه های سلامت و تندرستی".

به طور خلاصه پیشنهاد می شود اولویت برنامه های درسی آموزش به ترتیب بر حوزه های اجتماعی، زیستی، علمی و فناوری، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، معنوی و بهداشتی تاکید داشته باشد.

کلید واژه : نیازسنجی، کم سواد، بی سواد

مقدمه

واژه نیاز ۱ ابتدا در اوایل دهه ۱۹۳۰ در مباحث روان شناسی به کار گرفته شد و منظور از آن متغیر انگیزاننده بود که باعث رفتار خاصی در فرد می شد. به تعبیر دیگر نیاز عبارت بود از یک خواست که باعث رها شدن انرژی می گردید و نیرویی ایجاد می کرد که برای نیل به هدف خاصی، رفتار ویژه ای را موجب می شود (بابایی، ۱۳۷۸، ص ۲). براد شاو^۲(۱۹۷۲) نیازها را شامل نیازهای تجویزی، نیاز تطبیقی، نیاز احساس شده و نیاز اظهار شده می داند (همان منبع، ص ۸). از نظر تاریخی گفته شده است نیازسنجی ابتدا مکانیزمی برای طراحی و توسعه برنامه ها است (چن^۳، ۲۰۰۵).

یکی از متداولترین تعاریف ارائه شده از مفهوم نیاز تعریف آن به عنوان خواست یا ترجیحات افراد است. به عبارت روشن تر خواسته های افراد در زمینه های گوناگون نیازهای آنان را تشکیل می دهد (سوربانو، ۱۹۵۵، ص ۷۴ به نقل از فتحی و اجارگاه، ۱۳۷۳، ص ۱۰۰-۹۹).

نیازهای آموزشی به نیازهایی اطلاق می شود که از طریق آموزش قابل رفع است. این گونه نیازها معمولاً در حوزه های دانشی، مهارتی و نگرشی مطرح می شوند. رفع نیازهای آموزشی در این حوزه ها به ترتیبی که ذکر گردید به طور صعودی مشکل تر و پیچیده تر می شود (عباس زادگان و ترک زاده^۴، ۲۰۰۶). سوارز^۵ (۱۹۹۶) در تعریف نیازسنجی می گوید: نیازسنجی در زمینه تعلیم و تربیت فرآیند جمع آوری و تحلیل اطلاعات است که منجر به شناسایی نیازهای افراد، گروهها، موسسات، جامعه محلی و و جامعه به طور کلی می شود.

در بین نیازهای متنوع و گوناگون انسان، نیاز به آموزش از جایگاه متمایزتری برخوردار است زیرا چنانچه این نیاز به خوبی برآورده شود می تواند بسیاری از نیازهای دیگر انسان را به صورت عقلانی و در شان زندگی بشر ساماندهی و پی ریزی کند (میرز^۶، ۲۰۰۹).

Need^۱

^۲ Bradshaw, Jonathan

^۳ Chen, HT..

^۴ Abbaszadegan & Torkzadeh,

- Suarez^۵

^۶ Mears,

نیازسنجی آموزشی به دلیل نقش زیر بنایی و ساختاری خود نسبت به سایر اجزای فرآیند آموزش از اهمیت و حساسیت بالاتری برخوردار است و اگر به درستی انجام شود، مبنای علمی تری برای برنامه ریزی آموزشی فراهم خواهد آورد (پاکدل^۱، ۲۰۰۰: ۶۵).

اغلب صاحب نظران (Anderson, ۱۹۹۳; Sloman, ۱۹۹۴; George, ۲۰۰۷; Griffiths & William, ۲۰۰۹;) نیاز آموزشی را به عنوان فاصله یا شکاف بین وضع مطلوب و وضع موجود تعریف کرده اند و بعضی آن را به عنوان نقصان تعریف کرده اند. بر اساس این تعریف شناسایی نیاز های آموزشی معادل شناخت فقدان، کاستی یا زمینه های گسترش دانش، مهارت و نگرش است. در یک طبقه بندی نیاز های آموزشی به دو دسته تقسیم می شوند: هنجاری و معیاری. نیاز آموزشی معیاری نیاز هایی است که بیانگر وضع مطلوب است و نیاز هنجاری فاصله میان وضع موجود و وضع مطلوب است (عباس زادگان و ترک زاده، ۲۰۰۶). نیاز سنجی آموزشی عبارت است از فرایند تصمیم گیری در باره اینکه چه مطالبی در آموزش منظور گردد (پرینتی^۲، ۲۰۰۹). راس^۳ (۲۰۰۸) فرایند جمع آوری اطلاعات مورد نیاز جهت برآورد نیاز های آموزشی افراد را نیاز سنجی آموزشی می نامند. جورج^۴ (۲۰۰۷) عقیده دارد با مبتنی کردن فرایند نیاز سنجی بر عملکرد می توان تحلیل بهتری از آنچه باید در زمینه برآوردن نیاز ها انجام داد، به دست آورد.

سواد آموزی بزرگسالان به این معناست که اهداف و ابعاد دیگری غیر از خواندن و نوشتن را دنبال می کند و استفاده عملی از مهارت های سواد مورد توجه است و کلیه جنبه های زندگی فرد از جمله امور اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را تحت تاثیر قرار می دهد (صباغیان: ۱۳۷۱). به عبارت دیگر چنانچه نیاز های یک سواد آموز بزرگسال در مرحله سواد آموزی برآورده نشود، نمیتوان گفت اهداف سواد آموزی محقق شده است.

در مرور پژوهش های انجام شده در مورد نیاز سنجی مشاهده می شود که بیشتر پژوهش های انجام شده در ایران به نیاز سنجی آموزشی کارکنان مربوط است. از جمله این مطالعات می توان به سید حسینی (۱۳۷۹) با عنوان بررسی نیاز های آموزشی مدیران کانون های فرهنگی مساجد کشور از دیدگاه خود آنان، ذوالقدر (۱۳۸۳) با عنوان نیاز های آموزشی معلمان شیمی متوسطه شهر قزوین در زمینه روش ها و فنون تدریس، بانسی (۱۳۸۲) با عنوان نیاز سنجی آموزشی کارکنان خدمات آموزشی دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی شهر تهران، بازدار (۱۳۸۱) و میر معزی (۱۳۷۶) اشاره کرد.

در این میان برخی مطالعات خارجی نیز تا حدودی به همان اهداف پرداخته اند. مثلاً می توان به مطالعه ای که توسط میلر در سال ۱۹۹۲ انجام گرفته است اشاره نمود. او طبقه بندی چهار گانه ای برای نیاز های آموزشی نوسوادان بزرگسال ذکر نموده که صابری (۱۳۸۱) به نقل از بون^۵ به بیان آنها پرداخته است که عبارت بودند از: روابط انسانی، مهارت های ارتباطی، مهارت های کارکنان و مهارت های شغلی. مطالعات لاسوی^۶ (۱۹۹۲)، اندلیچ^۷ (۱۹۹۲)، فورلیزی^۸ (۱۹۹۰)، می یرز^۹ (۱۹۹۶)، دیویدسن^{۱۰} (۲۰۰۵) از آن جمله اند.

جمع بندی مطالعات مرور شده را می توان شاهدهی بر موثر بودن بررسی نیاز گروه هایی است که به عنوان گروه های مخاطب دستگاه های آموزشی همانند سازمان نهضت سواد آموزی دانست. این سازمان به بیان واضح تر می خواهد بداند که نوسوادان و یا بی سوادان کشور در حال حاضر در چه زمینه هایی به محتواهایی نیاز مندند.

¹ Pakdel

² Printy

³ Ross,

⁴ George, A.

⁵ Boon

⁶ Lasway

⁷ Leach, A.

⁸ Forlizzi

⁹ Meyers, cliffard. T.

¹⁰ Davidson, EJ

بیان مسئله

هرچند نیازسنجی آموزشی برای تمامی افرادی که قرار است تحت آموزش قرار بگیرند لازم به نظر می‌رسد اما وقتی مخاطب در شرایط سنی بالاتری باشد این نیازسنجی ضرورتی مضاعف پیدا میکند زیرا افراد وقتی دورهٔ کودکی را پشت سر می‌گذارند به لحاظ روانشناختی نسبت به مفاهیمی که برای آنها بی‌معنا باشد و بااطلاعات مکتسب آنها پیوند نداشته باشد بازخوردی منفی نشان میدهند.

امروزه بیشتر مباحثات معاصر در زمینه سواد از مدل خودمختار سواد^۱ ناشی می‌شود. در این مدل سواد به عنوان توانایی مستقل از زمینه اجتماعی فرض می‌شود که می‌تواند دارای پیامدهایی برای جامعه باشد. در این دیدگاه سواد به عنوان یک مهارت دیده می‌شود که به تدریج در فرد ایجاد می‌شود و فرد آن را در یک سری مراحل رشد عمومی شناختی و جسمانی کسب می‌نماید. رویکرد خودمختار به سواد میان بعد فردی و اجتماعی همانندی قائل است و پیش‌بینی می‌کند که سواد در سطح فردی منجر به رشد و توسعه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در سطح ملی شود. مدل خودمختار سوادآموزی مجموعه‌هایی از مهارت‌های خواندن و نوشتن خنثی و بی‌اثر را فرض می‌کند که اگر فرد آن‌ها را کسب کند می‌تواند آن‌ها را در موقعیت‌های مختلف به‌کاربرد (استریت، ۱۹۹۴).

اما استریت (۱۹۹۳) مدل جایگزینی نیز با نام رویکرد آرمانی یا ایدئولوژیکی^۲ مطرح می‌کند، این مدل فعالیت‌های سواد را غیرقابل تفکیک از ساختارهای فرهنگی می‌داند. و فعالیت‌های سوادآموزی را به عنوان ساختار بسیار پیچیده مرتبط با فرهنگ در جامعه در نظر می‌گیرد. طرفداران این مدل بر روی فعالیت‌های اجتماعی خواندن و نوشتن تمرکز می‌کنند و بر اهمیت فرایند‌های جامعه‌پذیری در ایجاد و ساخت سواد تأکید دارند (بارتلت، ۲۰۰۸).

در مقایسه این دو دیدگاه می‌توان گفت مدل‌های خودمختار سواد از بالا به پایین هستند. محتوای درسی برای سوادآموزان از پیش تعیین می‌شود. اغلب به جای تعیین نیازهای سوادآموزان از طریق نیازهای تصویری و ادراکی و یا علایق واقعی افراد از طریق سیاست‌های عمومی تعیین می‌شود. در این مدل‌ها موقعیت فرهنگی و اجتماعی برای کاربرد سواد تا حدودی فراموش می‌شود. در طرف دیگر، مدل‌های آرمانی و ایدئولوژیکی به نوعی فراگیر محور و جامعه محور هستند. اهداف از طریق نیازهای فراگیران و جامعه تعیین شده و محتوا نیز بر این اساس معین می‌شود. البته باید توجه نمود که این دو مجموعه مدل‌ها (متضاد هم نیستند بلکه مدل‌های آرمانی مدل‌های خودمختار را نیز در بر دارند). به نظر می‌رسد سازمان نهضت سوادآموزی با انجام تحقیق حاضر در پی بنا کردن روندسوادآموزی بر اساس مدل آرمانی پیش‌گفته باشد. چرا که گفته شده گام اول در برنامه ریزی آموزشی تعیین نیازهای آموزشی و اولویت بندی آنها می‌باشد و این امر مهم از طریق فعالیتی که نیازسنجی آموزشی نام گرفته است تحقق می‌یابد.

مساله پژوهش حاضر تعیین نیازهای آموزشی کم‌سوادان و بی‌سوادان سنین ۲۰ تا ۴۹ ساله کشور است. این گروه از افراد در دو گروه زن مرد خواهند بود که یا دوره اول سوادآموزی را گذرانده‌اند و یا در ابتدای حضور در دوره اول سوادآموزی به سر می‌برند. به همراه این گروه از سوادآموزان کارشناسان و مدیران سوادآموزی و آموزش دهندگان استان‌ها نیز در طرح شرکت خواهند نمود

اهمیت و ضرورت مسئله

تحقیقات مختلفی نشان میدهد که یکی از علل اصلی عدم استقبال از آموزشهای نهضت سوادآموزی بی‌توجهی به نیازهای آموزشی مخاطبان است. در واقع به دلیل اینکه آموزشهای نهضت، نیازهای مخاطبان را پوشش نمی‌دهد آنها انگیزه‌ای برای ادامه و حضور در دوره‌های سوادآموزی ندارند (حکیم زاده، ۱۳۹۲).

مرور مطالعات انجام شده در زمینه نیازسنجی در ایران بیشتر به بررسی نیازهای آموزشی در جهت به‌سازی و تعیین نیازهای آموزشی کارکنان و مدیران واحد‌های تجاری، صنعتی و آموزشی بوده است. در این زمینه می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره نمود. از آن

¹ autonomous model of literacy

² Street

³ ideological model of literacy

⁴ Bartlett

جمله می توان به مطالعاتی که توسط بختیار (۱۳۷۶) ، لطفی^۱ (۲۰۰۶) ، حس پور^۲ (۲۰۰۹) ، شرفی^۳ (۲۰۰۶) ، معتمدی (۱۳۹۲) اشاره نمود. اگر چه تعداد معدودی مطالعه مشاهده شد که تا حدودی به نیاز سنجی بی سوادان و کم سوادان مربوط بودند. تنها می توان به مطالعاتی که توسط تورانی (۱۳۹۵) ، میر معزی (۱۳۷۶) ، معتمدی (۱۳۸۹) و عابدی دهقی (۱۳۷۰) اشاره نمود. مثلاً نتایج مطالعه تورانی (۱۳۹۱) در مورد شناسایی نیازها و علایق آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله نشان داد که نمونه های مورد مطالعه نیازهای خود را بیشتر در زمینه هایی چون اجتماعی و معنوی بیشتر از سایر زمینه ها ابراز نموده اند. این گروه از نمونه ها همچنین فناوری ، فرهنگی و سیاسی را کمترین اولویت نیاز خود ابراز نموده اند.

بورگس^۴ (۱۹۸۴) انگیزه بزرگسالان را جهت شرکت در کلاس ها مورد بررسی قرار داد و نتیجه گرفت که از نظر آنها رسیدن به هدف های شخصی ، اجتماعی و مذهبی و بهبود زندگی بسیار مهم بود. اصلانیان و بیرکل (۱۹۸۶) نیز به این نتیجه رسیدند که ۸۳ درصد بی سوادان ایجاد تحرک در زندگی را انگیزه اساسی شروع به یادگیری می دانند و به نظر مک گیونی^۵ (۱۹۹۰) بزرگترین موانعی که سبب عدم شرکت افراد در دوره های آموزشی می شود عبارتند از عدم تناسب برنامه و دوره آموزشی با نیازهای واقعی آنها و عدم اعتماد به نفس و نگرش منفی به آموزش و پرورش و ترس از موفق نشدن .

برخی از پژوهش های مربوط به سواد آموزی نشان می دهد که مقوله سواد آموزی بزرگسالان زمینه نسبتاً جدیدی برای پژوهش های تطبیقی با سایر جنبه های آموزش و پرورش و علوم اجتماعی است. گرومن^۶ (۱۳۷۱) به نقل از اجنتالید می گوید بیش تر پژوهش هایی که در این زمینه انجام گرفته ارتباطی با مسائل و مشکلات سواد آموزان ندارد و کم تر به مسائلی که جنبه پژوهشی در زمینه نیازهای واقعی سواد آموزان دارد رو آورده شده است. همچنین معتمدی (۱۳۸۹) نتیجه گرفته است که نیازهای آموزشی اجتماعی مطرح شده توسط سوادآموزان عمدتاً جنبه اختصاصی داشته است و این نتایج حاکی از آن است که عمده نیازهای اظهار شده توسط سوادآموزان نیازهایی احساس شده بوده است و آنها به نیازهای هنجاری توجهی نداشته اند.

معتمدی (۱۳۹۲) هنگامی که به نیاز سنجی نوسوادان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی پرداخت نظر کارشناسان محلی درباره نیازهای فرهنگی به نسبت زیادی با نظر سوادآموزان هماهنگی دارد و این بدان معناست که کارشناسان به نیازهایی در زمینه فرهنگی اشاره کرده اند که مدنظر سوادآموزان نیز بوده است. اما نظر آموزش دهندگان درباره نیازهای فرهنگی چندان وجه اشتراکی با نظر سوادآموزان نداشته است. عابدی (۱۳۷۰) در پژوهش خود با هدف بررسی راه های متناسب سازی برنامه سواد آموزی با نیازها و شرایط سواد آموزان به این نتیجه رسیده است که برنامه های آموزشی به منظور انطباق با نیازهای شغلی سواد آموزان نیاز به تجدید نظر دارد و بین محتوای آموزشی و نیازها و علایق سواد آموزی تناسب بیشتری باید برقرار شود.

البته در این میان برخی مطالعات در مورد نیاز سنجی سواد آموزان به برآورده شدن نیازهای سواد آموزان در اثر شرکت در دوره های سواد آموزی بوده است. مثلاً مطالعه جعفریان یسار (۱۳۹۵) در استان قم بیان می دارد که نیازهای سواد آموزان با توجه به شاخص های مورد بررسی مناسب است و نیاز جدی آموزشی برای آنها مشاهده نشد.

آن چنان که گویاست در غالب تحقیقات نیازهای سواد آموزان یا بزرگسالان کم سواد کمتر مورد توجه قرار گرفته اند، از طرفی بسیاری از مطالعات بیانگر آن است که علاوه بر لزوم توجه به تمهیدات و تسهیلات مادی و فیزیکی برای گسترش جنبش سوادآموزی، پرداختن به یادگیرندگان (سوادآموزان) و شناسایی نیازها و علایق آنان نیز بسیار مهم است (تورانی، ۱۳۹۵).

جامی زاده میمندی (۱۳۷۰) در پژوهشی با هدف بررسی نیازهای آموزشی نوسوادان در مقطع مقدماتی و تکمیلی معتقد است برای تثبیت سواد و جلوگیری از فراموشی و رجعت به بیسوادی ، لازم است که محتوای مواد آموزشی متناسب با نیازهای نوسوادان بوده و در

¹ Lotfi

² Hassan poor

³ sharafi

⁴ Burgess

⁵ Mac Givney .U.

⁶ Gorman

زندگی آنها کاربرد مستمر داشته باشد. نتایج بیانگر آن بود که نوسوادان زن خانه دار در بین نیازهای آموزشی اولویت اول را به آداب شوهر داری و تربیت فرزندان داده اند ، نوسوادان کارگر ، کشاورز ، دامدار ، زندانی و بیکار اولویت اول را به آگاهی های دینی و اخلاقی داده اند و نوسوادان سرباز اولویت اول را به آگاهی درباره کشور و انقلاب داده اند .

یافته های تحقیق حکیمی(۱۳۹۴) که بر روی نوسوادان شهری و روستایی و کارشناسان نهضت و آموزش دهندگان استان آذربایجان شرقی با هدف اولویت بندی نیاز های اجتماعی، بهداشتی، دینی، شخصی، شغلی، فرهنگ، هنری و اقتصادی انجام داد، نشان می دهد نیازهای دینی، بهداشتی و اقتصادی نسبت به بقیه نیازها، در اولویت قرار دارند. همچنین نیاز آموزشی مردان در حوزه های اجتماعی، شغلی، فرهنگی و هنری از زنان بیشتر است و نیازهای آموزشی سوادآموزان شهری و روستایی به غیر از حوزه دینی متفاوت نیست به عبارتی نیاز آموزشی روستاییان در حوزه دینی بیشتر از شهری است. همچنین در هر چهار گروه سنی (کمتر از ۳۰ تا ۵۰ سال) مسایل دینی، بهداشتی و اقتصادی جزو نیازهای آموزشی مهم سوادآموزان محسوب می شود. علاوه بر این نیازهای آموزشی دینی، بهداشتی و اقتصادی سوادآموزان دوره های تکمیلی، پایانی، پنجم و گروه پیگیر نسبت به سایر نیازهای آموزشی بیشتر بوده است.

نتایج تحقیق مهتر پور (۱۳۹۵) با عنوان "شناسایی نیاز های آموزشی سواد آموزان تحت پوشش در استان هرمزگان در سال ۱۳۹۵" نشان داد ترتیب پنج نیاز آموزشی سواد آموزان در استان هرمزگان در سال عبارتند از: نیاز های اجتماعی، جسمی-بهداشتی، فرهنگی، اخلاقی و مذهبی و رایانه ای .

بنابراین فعالیتهای آموزشی ارائه شده باید متناسب با نیازها و علاقه های مخاطبان (بی سوادان و کم سوادان) باشد در غیر این صورت دلسردی آنان و کاهش اثربخشی برنامه های آموزشی را سبب خواهد شد. نظر به اینکه مخاطبان اصلی برنامه های آموزشی سازمان نهضت سوادآموزی، بیسوادان ۱۰ تا ۴۹ساله هستند، باید با بررسی ها و طراحی های دقیق آموزشی، امکان انطباق - و کم سوادان محتوای آموزشی برنامه های مختلف را با نیازها و علائق آموزشی آنها فراهم کرد. لذا می توان گفت بررسی نیاز های سواد آموزان نهضت سواد آموزی یکی از اولویت های به جای سازمان نهضت سواد آموزی است که توسط بخش پژوهش سازمان به صورت فراخوان در آمده است و این پژوهش در راستای پاسخگویی به این فراخوان انجام شده است تا از این طریق بتوان ضمن احصا نیاز های سواد آموزان و تجدید نظر در محتوا و یا روش های آموزش، سطح آگاهی آنها را بهبود بخشید.

مطالعات مربوط به نیاز های اجتماعی

تحقیقات داخلی نادری به شناسایی نیاز های متعدد اجتماعی زنان و مردان کم سواد و یا بی سواد پرداخته اند . این درحالی است که اغلب مطالعات به بررسی نیاز های افراد در حال تحصیل از جمله دانش آموزان و یا دانشجویان پرداخته اند . از ان جمله می توان به تحقیقاتی که پورکریمی (۱۳۸۱) که به نیاز های تفریح و سرگرمی و انتخاب الگو اشاره نموده اند و یا حجازی و اعزازی (۱۳۸۳) که رفع نابرابری جنسیتی، باور های نادرست جنسیتی، نیاز به استقلال و هویت یابی را به عنوان نیاز های برآورد شده برای نوجوانان و جوانان تلقی نموده اند. در زمینه اجتماعی شدن و احساس کفایت اجتماعی صدیق سروستانی و حبیب پور گتایی (۱۳۸۶) در پژوهش که با عنوان "بررسی نیاز های اجتماعی، فرهنگی و آموزشی دختران دانش آموز سراسر کشور" انجام داد می نویسند "دختران شاغل به تحصیل در دوره متوسطه مراکز استان های تهران، اصفهان، فارس، سیستان و بلوچستان و آذربایجان غربی به شدت به احساس کفایت اجتماعی نیاز داشته اند و شاهد فقدان چنین احساسی در میان آنها بوده اند". شاید یکی از موضوعات مهم در نیاز سنجی آموزشی افراد بالاتر از ۲۰ سال ان است که عموما افراد این دوره سنی دارای فرزند و درگیر تربیت آنها هستند. بنا براین رابطه سواد با اسیب هایی که ممکن است از ناحیه سواد اندک و یا بی سواد والدین متوجه فرزند شود مهم است. در یک مطالعه مروری که حیدری قمی و عمو عبدالهی (۱۳۹۵) بر روی ۱۸ مقاله مرتبط با اسیب های اجتماعی بود دریافتند که در ۸۲ درصد از موارد رابطه معکوس و معنا داری بین سطح تحصیلات پایین افراد و میزان اسیب های اجتماعی وجود داشته است. او همچنین نشان داد که سطح پایین سواد و یا بی سواد بر درگیری فرزندان در اسیب هایی چون مفاسد اجتماعی، بزهکاری، فرار از منزل و خشونت موثر بوده است. همچنین افراد درگیر در مفاسد اجتماعی، از تحصیلات پایینی برخوردارند و والدینشان نیز اغلب بی سواد و کم سواد هستند. محمدی (۱۳۸۷) در پژوهشی که با هدف نیاز سنجی محتوای کتاب های فرا درسی نهضت سواد آموزی استان کردستان انجام گرفت نشان داد که اکثر افراد نمونه مورد مطالعه در

زمینه‌ی اولویت‌های آموزشی سواد آموزان و آموزش دهندگان توافق دارند و در این خصوص نیازهای مربوط به مسائل اجتماعی و نیازهای آموزشی مربوط به زندگی خانوادگی و معلومات دینی و قرآن و احکام را در اولویت قرار داده‌اند. میرحسینی (۱۳۹۵): به نقل از حاجی یخچالی) در مطالعه‌ای که به بررسی نیازها و علائق مطالعاتی نوسوادان در ایران پرداخته نشان داد که در هر سه گروه نمونه (نوسواد، آموزشیار و راهنمای تعلیماتی) بیشترین انتخاب برای اولویت نخست در زمینه‌ی آگاهی‌های اجتماعی بوده است که ۳۳ درصد نوسوادان، ۳۸ درصد آموزش دهندگان و ۴۸ درصد راهنمایان تعلیماتی را شامل می‌گردد. در مطالعه حاجی یخچالی (۱۳۹۵) با عنوان "نیازسنجی آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان خوزستان" نیازهای سوادآموزان در بعد اجتماعی از دیدگاه سوادآموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیازهای اجتماعی به ترتیب "پدیده طلاق و آثار زیانبار آن"، "توانمندسازی زنان"، "تربیت فرزندان"، "وظایف و حقوق زوجین" و "امور خیریه و عام‌المنفعه" گزارش شده است. در مطالعه او نیازهای سوادآموزان در بعد اجتماعی از دیدگاه آموزش دهندگان بررسی شد. ترتیب این نیازها عبارت بودند از "آشنایی با نهاد های اجتماعی"، "مشارکت اجتماعی"، "تربیت فرزندان"، "اهمیت، نقش مردم و مشارکت آن‌ها در انتخابات" و "اهمیت رعایت نظم و قوانین اجتماعی در جامعه". حاجی یخچالی نیازهای سوادآموزان را در حوزه اجتماعی از دیدگاه کارشناسان و صاحب‌نظران این چنین رتبه‌بندی نموده است: "آشنایی با نهاد های اجتماعی"، "پدیده طلاق و آثار زیانبار آن"، "توانمندسازی زنان"، "تربیت فرزندان" و "مسئولیت اجتماعی". در مطالعه مهتر پور (۱۳۹۵) نیازهای سوادآموزان استان هرمزگان از دیدگاه سوادآموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیازهای اجتماعی به ترتیب اعتیاد، فقر، تربیت فرزندان، بی‌توجهی به مشکلات فرزندان و سطح تحصیلات گزارش شده است.

مطالعات مربوط به نیازهای معنوی - اعتقادی

پژوهشهای زیادی در زمینه دین در حوزه‌های روانشناسی صورت گرفته است. این پژوهشها به مقوله‌های مختلفی تقسیم می‌شوند که دو مقوله مهم آن تأثیرعمل به باورهای دینی بر بهداشت روانی و رابطه دین و مسائل اجتماعی می‌باشد (روحانی و معنوی پور، ۱۳۸۷). در این زمینه مطالعه کراس (۲۰۰۳) نشان داد که سطوح بالای نیاز رضامندی، عزت نفس و خوشبینی بزرگسالان به حس معنایی که آنان از مذهب برای زندگی‌شان یافته‌اند مربوط می‌شود. همچنین پژوهش‌ها نشان داده‌اند که معنویت و مذهب نقشهای مهمی در مقابله با استرس‌ها بازی میکنند (اولسون ۱۹۹۵، وندل ۲۰۰۳، مکتاوی شواپواسکی ۲۰۰۵، به نقل از لگاروویزالا^۱، ۲۰۱۱). یکی از مسائل اساسی زندگی انسان، مسئله تعلیم و تربیت دینی است (مرویان حسینی، ۱۳۸۸: ۱۰۳) و همچنان بر استفاده از نظام رسمی آموزش والای تربیت دینی تأکید میشود (سعیدی رضوانی و بینقی، ۱۳۸۰). باورهای دینی نیز مثل ارزشها، نگرشها، سنتها و هنجارها از نسلی به نسل دیگر منتقل میشوند. مذهب و معنویت به عنوان عوامل مهمی که خیلی از افراد به آنها به عنوان راهنمای زندگی و منبع حمایت نگاه می‌کنند مورد توجه قرار گرفته‌اند (هاک^۲، ۲۰۰۸). شرفی و شرفی (۱۳۹۲) به نقل از سلحشور (۲۰۱۲) می‌نویسد: به واکاوی حد و مرز بین این سه مفهوم پرداخته است. مهمترین یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که با این که بین این سه مفهوم رابطه تنگاتنگ وجود دارد، اما می‌توان گفت غایت تربیت اخلاقی، تربیت معنوی است و غایت تربیت معنوی، تربیت دینی است. از سوی دیگر دو نوع معنویت وجود دارد. معنویت غیر دینی که تا حدی می‌تواند به قدرت‌های روح از راه کنترل، تهذیب نفس و کم کردن نقش محسوسات که پایین‌ترین مرحله تربیت (حد اکثر به عالم ملکوت) دسترسی یابد. معنویت دینی و به ویژه معنویت در دینگاه اسلام که اگر فرد طبق راهکارهای آن عمل کند میتواند به کمال و فعلیت قدرت‌های روح و عوالم دیگر مانند جبروت و عالم اسماء الهی برسد. شرفی و شرفی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان "تحلیل و مقایسه نیازهای تربیت دینی دانش‌آموزان دوره متوسطه در ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی" در بعد شناختی بالاترین اولویت نیازهای آموزشی دانش‌آموزان به ترتیب عبارتند از: شناخت مفهوم پلورالیسم دینی، روش‌های پژوهش دینی و آشنایی با ادیان دیگر و پایین‌ترین اولویت و نیاز مربوط به آموزش در زمینه شناخت مفهوم توکل به خداوند بوده است. در بعد عاطفی، بالاترین اولویت نیازهای آموزشی دانش‌آموزان به ترتیب عبارتند از: آموزش در خصوص چگونگی احساس تعهد و پایبندی نسبت به مسیولیت در زمان غیبت امام زمان (عج) و پایین‌ترین اولویت و نیاز مربوط به آموزش در زمینه اعتقاد به معاد و جزای عادلانه انسان بوده است. در بعد عملکردی بالاترین اولویت نیازهای آموزشی دانش‌آموزان عبارتند از: آموزش در زمینه مشارکت در نماز جمعه و پایین‌ترین اولویت و

¹Legare, C.H. & Visala, A.

² Haque, A.

نیاز مربوط به آموزش در خصوص چگونگی روزه گرفتن بوده است. مقایسه نیازهای دختران و پسران نشان می دهد؛ دختران در مقایسه با پسران در نیازهای شناختی تفاوت معنی داری دارند، ولی هیچ گونه تفاوت معنی داری بین دختران و پسران در بعد عاطفی و عملکردی دیده نشده است. دانش آموزان در انتخاب مهارت ها اولویت قایل هستند و در حیطه شناختی نیاز بیش تری به آموزش دارند و این نیازها به ترتیب شامل شناختی، عملکردی و عاطفی است. امین خندقی و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه ای با عنوان "میزان پاسخگویی برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه و پیش دانشگاهی به نیازهای شناختی دانش آموزان" گزارش نموده است که در پایه اول و پیش دانشگاهی، هیچ یک از اهداف شناختی سطوح پایین (دانش و فهم) و سطوح بالا (کاربرد، تحلیل، ترکیب و ارزشیابی) محقق نشده بود. در حالیکه در پایه های دوم و سوم اهداف شناختی سطح دانش، نسبتاً مطلوب و سطح فهم و سایر سطوح شناختی بالا نامطلوب بودند. جوانمرد (۱۳۹۲) در مطالعه ای با عنوان "بررسی تأثیرپذیری فرزندان از والدین در بُعد عمل به باورهای مذهبی" به این نتیجه رسید که رابطه معناداری بین عمل به باورهای دینی فرزندان و مادران و عمل به باورهای دینی فرزندان و پدران وجود دارد. او نیز اشاره نمود که عمل به باورهای دینی در فرزندان به طور معناداری توسط عمل به باورهای دینی در والدین پیش بینی می شود. اما در بررسی جداگانه دیده شد که همبستگی عمل به باورهای دینی فرزندان پسر با مادرانشان و همبستگی عمل به باورهای دینی فرزندان دختر با پدرانشان بیشتر بود.

میرحسینی (۱۳۸۲) ضمن بررسی نیازها و علایق مطالعاتی نوسوادان در ایران نشان داد که نوسوادان به ترتیب در زمینه مسائل بهداشتی و مسائل مربوط به امور دینی بیشترین نیاز را ابراز داشته اند. در مطالعه حاجی یخچالی (۱۳۹۵) با عنوان "نیازسنجی آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان خوزستان" نیازهای سوادآموزان در بعد معنوی از دیدگاه سوادآموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیازهای معنوی به ترتیب "آشنایی با اصول و مبانی اعتقادی اسلام"، "آشنایی با پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع)", "بینش و بصیرت دینی", "ولایت و ولایت فقیه" و "روزه و آداب آن" گزارش شده است. در مطالعه او نیازهای سوادآموزان در بعد معنوی از دیدگاه آموزش دهندگان بررسی شد. ترتیب این نیازها عبارت بودند از "آشنایی با اصول و مبانی اعتقادی اسلام", "آشنایی با مفاهیم، ارزش انسانی در اسلام از جمله ایثار، فداکاری", "آشنایی با قرآن", "بینش و بصیرت دینی" و "ولایت و ولایت فقیه". حاجی یخچالی نیازهای سوادآموزان را در حوزه معنوی از دیدگاه کارشناسان و صاحب نظران این چنین رتبه بندی نموده است: "آشنایی با اصول و مبانی اعتقادی اسلام", "آشنایی با قرآن", "آشنایی با مفاهیم و ارزش های انسانی در اسلام از جمله ایثار، فداکاری و...". "نماز و آداب آن" و "کسب روزی حلال". سلحشور (۱۳۹۰)، در مقاله ای با عنوان "حدود و ثغور تربیت اخلاقی، تربیت معنوی و تربیت دینی" به واکاوی حد و مرز بین این سه مفهوم پرداخته است. مهم ترین یافته های این پژوهش حاکی از این است که با این که بین این سه مفهوم رابطه تنگاتنگ وجود دارد، اما میتوان گفت که غایت تربیت اخلاقی، تربیت معنوی است و غایت تربیت معنوی، تربیت دینی است. از سوی دیگر، دو نوع معنویت وجود دارد، ۱- معنویت غیر دینی که تاحدی می تواند به قدرتهای روح از راه کنترل، تهذیب نفس و کم کردن نقش محسوسات که پایین ترین مرحله ی تربیت حداکثر به عالم ملکوت، دسترسی یابد و ۲- معنویت دینی و بویژه معنویت در دیدگاه اسلام که اگر فرد طبق راهکارهای آن عمل کند، می تواند به کمال و فعلیت قدرت های روح و عوالم دیگر مانند عالم جبروت و عالم اسماء الهی برسد. کشاورز (۱۳۸۷)، در مقاله ای با عنوان شاخص ها و آسیب های تربیت دینی" به دنبال آن است که با توجه به تحقیقات انجام شده در خصوص وضعیت موجود تربیت دینی و با نظر به شاخص های برگرفته از آموزه های دینی (اعم از قرآن و سنت)، به آسیب شناسی تربیت دینی در نظام آموزش رسمی کشور بپردازد. در این مقاله ابتدا با استفاده از روش فراتحلیل و اسنادی، مجموعه ای از تحقیقات انجام گرفته در عرصه تربیت دینی مورد بررسی قرار گرفته و سپس با استفاده از روش تحلیلی- استنتاجی تلاش گردیده است با بررسی متون دینی، شاخص هایی جهت نقد وضعیت موجود استخراج گردد و در پایان جهت اصلاح و بهبود کمی و کیفی روند تربیت دینی در نظام آموزش رسمی کشور در مقاطع گوناگون تحصیلی، با عنایت به مشکلات و آسیب های مطرح شده، راهکارهایی جهت نزدیکتر شدن به وضعیت مطلوب در پنج محور رویکرد و برنامه ریزی، اهداف، محتوا، روش و معلم مورد نظر قرار گرفته است.

رهنما و طباطبایی (۱۳۸۵)، پژوهشی با عنوان "آسیب شناسی تربیت دینی دانش آموزان از دیدگاه مدیران مدارس شهر تهران انجام داده اند. یافته های پژوهش حاکی از آن است که محتوای کتاب های درسی مربوط به تربیت دینی از عوامل آسیب زا در تربیت دینی دانش آموزان شهر تهران است و وجود و با نبود برخی ویژگیها در معلمان دینی و پرورشی می تواند از عوامل آسیب زا در تربیت دینی دانش آموزان این شهر باشد. محیط مدرسه و عوامل مربوط به آموزشگاه می تواند از عوامل موثر آسیب زا در تربیت دینی دانش آموزان شهر تهران

باشد. اسدی(۱۳۸۳)، در پایان نامه ارشد خود تحت عنوان "تبیین و نقد پیامدهای پلورالیسم دینی برای تعلیم و تربیت" به دنبال آن است تا روشها و محتوای تربیت دینی مطلوب تکثرگرایی دینی را نشان داده و پیامدهای آن را برای روشها و محتوای فعلی تربیت دینی در کشور تبیین و نقد نماید، او به این نتیجه رسیده است که روشها و محتوای تعلیم و تربیت دینی تکثرگرا دارای اشکالات نظری و عملی جدی است و نمی توان آن را در عمل بکار بست. کریمی (۱۳۸۱)، در پژوهشی با عنوان "نظر سنجی از دانش آموزان در زمینه درس دینی"، به بررسی نگرش و علاقه کودکان به کتب دینی پرداخته است. نتایج این مطالعه نشان می دهد که عدم توجه به هماهنگی و همخوانی بین سطوح گوناگون برنامه درسی دینی از یک سو و عدم توجه به نیازها و علایق دانش آموزان از سوی دیگر، باعث گردیده تا درس دینی از خسته - کننده ترین درسها در میان دانش آموزان باشد. صمدی (۱۳۸۱)، هم در پژوهش خود توجه به نیازهای دانش آموزان، برنامه درسی مبتنی بر علایق دانش آموزان (رویکرد دانش آموز - محور) و مسایل جامعه را از متغیرهای مهم در بوجود آوردن ایمان مذهبی دانش آموزان می داند. کومار (۱۳۸۹)، در پژوهشی با عنوان "نیازسنجی منابع و مواد آموزشی مورد نیاز دانش آموزان مناطق فقیر"، به بررسی منابع و مواد آموزشی مورد نیاز دانش آموزانی که در مناطق فقیر زندگی می کنند پرداخته، یافته های این پژوهش نشان می دهد که کتابها و مواد خواندنی مشتمل بر موضوعات جدید و قدیم در خانه و مدرسه مورد نیاز هستند و معلمان بطور مداوم در حال یافتن روشهایی برای فراهم سازی مواد مورد نیاز دانش آموزان بوده، مطابق با یافته ها بعضی از کودکان توجهی به مواد آموزشی که به صورت دریافت رایگان بوده ندارند.

الیور، کوین و همکاران^۱ (۲۰۱۰)، در پژوهشی با عنوان "نیازسنجی دانش آموزان دوره متوسطه" به بررسی نیازهای دانش آموزان متوسطه پرداخته و نتایج نشان داد که نیازهای اجتماعی بالاترین اهمیت را از دیدگاه دانش آموزان داشتند و فقدان کمک از جانب بزرگسالان یکی از مهم ترین خلاءهای مربوط به نیازهای اجتماعی بود. نتایج پژوهش نشان داد که در دوره متوسطه نیازهای نوجوانان به طور مناسب و کافی سنجیده نمی شود و در این خصوص باید اقدامات اساسی جهت اجرای نیازسنجی و اولویت بندی نیازها صورت پذیرد. به عقیده دیویس آندرو^۲ (۲۰۱۰) انحصارگرایی مذهبی و یا این عقیده که تنها یک دین می تواند حقیقی باشد، تنفر را تشدید و با جهان مدرن مغایرت دارد. مخالفت های قطعی در برابر تکثرگرایی دینی، با بیان معایب انحصارگرایی تضعیف میشوند، نویسنده از تکثرگرایی دینی غیرافراطی دفاع می کند که مطابق با آن حقیقت یک مذهب به خودی خود مستلزم تحریف ادیان دیگر نیست و زمانی که با عقاید مذهبی سر و کار داریم برای افرادی که بر بیان عقاید نادرست خود اصرار می ورزند می توانیم احترام قائل شویم. لین رول^۳ (۲۰۱۰)، در مقاله ای با عنوان "تربیت دینی، تعارض و تفاوت، بررسی تصورات کودکان از اسلام" روشی را مورد بحث قرار میدهد که دانش آموزان انگلیسی، از طریق رسانه ها با بحث های اسلامی آشنا می شوند. اگر چه دانش آموزان در مورد اسلام به عنوان دینی جهانی و در مورد بسیاری از مباحث رایج و تصورات مربوط به اسلام مطلع هستند. اما اقلیت دانش آموزان، صراحتاً دیدگاههایی سوگیرانه (مغرضانه) و نژاد پرستانه در مورد اسلام دارند.

مطالعات مربوط به نیاز های اقتصادی

در مطالعه حاجی یخچالی (۱۳۹۵) با عنوان "نیازسنجی آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان خوزستان" نیاز های سواد آموزان در بعد اقتصادی از دیدگاه سواد آموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیاز های سیاسی به ترتیب " انضباط مالی خانواده - کارآفرینی " ، " آشنایی با حرف و مساعل " ، " خود اشتغالی در کشاورزی (پرورش دام، پرورش طیور) و " یارانه نقدی و تاثیر آن بر اقتصاد " گزارش شده است. در مطالعه او نیاز های سواد آموزان در بعد اقتصادی از دیدگاه آموزش دهندگان بررسی شد. ترتیب این نیازها عبارت بودند از " خود اشتغالی در کشاورزی (پرورش دام، پرورش طیور) " ، " اقتصاد کشاورزی " ، " محیط زیست و اهمیت آن " ، " اصلاح الگوی مصرف " و " یارانه نقدی و تاثیر آن بر اقتصاد ". حاجی یخچالی نیاز های سواد آموزان را در حوزه اقتصادی

1 Oliver and Kevin

2 Davis Andrew

3 Lynn, R.

از دیدگاه کارشناسان و صاحب‌نظران این چنین رتبه بندی نموده است: " کار " ، " پدیده بیکاری " ، " خود اشتغالی در کشاورزی (پرورش دام ، پرورش طیور) " ، " اقتصاد دانش بنیان " و " محیط زیست و اهمیت آن " .

مطالعات مربوط به نیاز های محیط زیستی

مسائل محیط زیستی بزرگترین چالش ملتها در قرن بیست و یکم هستند (سلوپ و بلوورز^۱ ، ۱۹۹۶). مطالعات نشان می دهد، بحران های زیست محیطی در ایران به عنوان یکی از شدید ترین بحران های زیست محیطی در جهان شناخته شده است. بحران های زیست محیطی ایران یکی از شدیدترین بحران های زیست محیطی در جهان شناخته شده است. بخش عمده معضلات زیست محیطی موجود، ریشه در فقدان آگاهی لازم و ضعف فرهنگی در زمینه ارتباط انسان و طبیعت دارد (شبییری؛ میبودی؛ ملکی پورو عادلہ سرادی پور، ۱۳۹۳ : ۱۱۵). آموزش محیط زیست، بنیادی ترین شیوه در حفاظت از محیط زیست بوده که به کودکان و بزرگسالان، بهترین شیوه ارائه مطالب و نحوه فعالیت ها و اجرای ساختاری در زمینه ارتقاء آگاهی های محیط زیستی را می آموزد تا از این طریق هر فرد جامعه، خود را از طریق احترام گذاشتن به طبیعت، مسؤول در حفظ و حمایت از محیط زیست بداند (انجمن آموزش محیط زیست آمریکای شمالی، ۲۰۱۱؛ میبودی و همکاران، ۲۰۱۱). نامگذاری دهه ۲۰۱۴_۲۰۰۵ به نام دهه "آموزش برای توسعه پایدار از سوی مجمع عمومی سازمان ملل متحد هرچند بسیار دیر، اما گام مؤثر کشورها برای دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت از منابع و جلوگیری از تخریب فزاینده توسعه نامحدود بود. این در حالی است که لاریجانی و پاشودها^۲ (۲۰۰۸) را در مطالعه ای تلاش نموده اند تا نگرش های محیطی معلمان دبستانی را در هندوستان و ایران بررسی و مقایسه نمایند. آنها ۵۰۰ معلم دبستانی در هند و ۵۰۰ معلم دبستانی در ایران را با استفاده از روش پیمایش و نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب نموده و مورد پرسش قرار دادند. یافته های آنان نشان داده است معلمان زن دارای نگرش زیست محیطی مطلوب تری در مقایسه با معلمان مرد هستند. آنها پیشنهاد می کنند که آموزش های محیط زیست برای معلمان و دانش آموزان صورت پذیرد (لاریجانی و یاشودهارا، ۲۰۰۸). مسائل محیط زیستی بزرگ ترین چالش ملت ها ، در قرن بیست و یکم هستند (سلوپ و بلوورز^۳ ، ۱۹۹۶). مطالعات نشان می دهد، بحران های زیست محیطی در ایران به عنوان یکی از شدیدترین بحران های زیست محیطی در جهان شناخته شده است (حجازی و عربی^۴ ، ۲۰۰۹). این مسأله حاکی از آن است که آموزش محیط زیست در کشور ما با تردیدها و کاستی های قابل توجهی روبرو است. هدف از آموزش محیط زیست، شناخت وظایف انسان نسبت به مسائل محیط زیست، درک ارزشهای زیست محیطی، حمایت از دیدگاههای حفاظتی و عدالت اجتماعی و همچنین تلاش در جلوگیری و یا حل مشکلات و معضلات محیط زیست می باشد (حیدری، ۱۳۸۲). آموزش محیط زیست در ایران قطعاً در خلال دهه ۱۹۷۰ میلادی و بر اساس تحولات بین المللی شکل گرفت و در طول ده سال گذشته، ظهور طرح های متعدد دولت جمهوری اسلامی ایران از رشد روزافزون علاقه مردم ایران به محیط زیست محلی، ملی و جهانی حکایت می کند و مجامع قانونی، ساز و کار مناسبی را برای توسعه منسجم و هدفمند برنامه های آموزش محیط زیست در ایران فراهم نموده است (کریمی، ۱۳۸۲). انسان به عنوان عامل اصلی اثرگذار و قربانی اصلی این بحران به شمار می روند. از همین رو اصلاح روند بحران محیط زیست در گرو اصلاح آموزه های انسان و تغییر در نگرش، دانش و حساسیت انسان ها نسبت به سرنوشت خود و محیط پیرامون خود می باشد. آموزش محیط در رابطه با تأثیر بشر بر محیط زیست، از اهمیت خاصی برخوردار می باشد و همواره بهترین ابزار برای ایجاد آگاهی در جامعه در راستای افزایش حساسیت، توجه و دانش عموم در مورد جنبه های زیست محیطی بوده است (شبییری و عبدالهی، ۱۳۸۸). تحلیل رگرسیونی گام به گام در مطالعه یزدانی و شمس (۱۳۹۵) با عنوان "تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفتار زیست محیطی روستاییان شهرستان مریوان" نشان داد که چهار متغیر سطح تحصیلات ، مشارکت اجتماعی ، سن و انسجام اجتماعی حدود ۳۷ درصد واریانس سطح رفتار های حفظ محیط زیستی روستاییان را تبیین می کند . صفاری (۱۳۸۹) تحقیقی را در زمینه بررسی میزان آگاهی زیست محیطی زنان خانه دار شهر تهران در استفاده و مدیریت منابع طبیعی انجام داد. نتایج نشان داد عواملی همچون آگاهی های زیست محیطی، استفاده از وسایل ارتباط جمعی، میزان تحصیلات و نیز وضعیت اقتصادی بر استفاده از منابع طبیعی و حفاظت از محیط زیست در زنان دارای تأثیر نسبتاً زیادی می باشند. شبییری و پراهالادان (۲۰۰۸) در مطالعه ای با عنوان بررسی آگاهی زیست

1 Sloep, P. & Blowers, A.

2 Larijani, M., & Yeshodhara, K.

3 Sloep & Blowers

4 Hedjazi, Y. & Arabi, F.

محیطی معلمان مقطع متوسطه ایران و هندوستان را مورد بررسی قرار دادند. این افراد با ابزار مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج نشان داد که تفاوت معنی داری بین سطح آگاهی زیست محیطی دبیران مدارس ایران و هندوستان با توجه به رشته تحصیلی آن ها وجود دارد. همچنین سوابق خدمتی فاکتوری نیست که بتواند بر آگاهی زیست محیطی دبیران تأثیرگذار باشد. شبیری و همکاران به نقل از کرمی پور شمس آبادی (۱۳۹۳) درخصوص چگونگی آموزش محیط زیست در نظام آموزش و پرورش کمی نویسد: بین آگاهی دانش آموزان و تغییر مسؤولیت پذیری آنها رابطه مثبت وجود دارد و آموزش و آگاهی از محیط زیست را میتوان یکی از مهمترین نقش های کنونی مدارس در تمامی سطوح، در آموزش رسمی دانست. بادکوبی (۱۳۷۹) در پژوهش خود تحت عنوان ارزیابی وضعیت آگاهی آموزگاران شاغل در مناطق مختلف آموزش و پرورش تهران نسبت به محیط زیست به این موضوع اشاره دارد که طبق نتایج به دست آمده از بین پاسخگویان، رشته تجربی در مقایسه با سایر رشته ها میزان آگاهی بیشتری نسبت به محیط زیست داشته اند. فتحی (۲۰۰۳) به نقل از وزیری و جهانی (۱۳۸۵) در مطالعه خود معتقد است در پژوهش هایی که امروزه در مورد شهروند خوب صورت گرفته عمدتاً بر سه حیطه شناخت مدنی، توانایی مدنی و نگرش مدنی تأکید می شود. در سه حیطه مهمترین مولفه ها در حیطه شناخت مدنی عبارتند: آگاهی از ساختار و عملکرد دولت، آگاهی از حوادث و رویداد های جامعه، آگاهی از مقررات اجتماعی و آگاهی از حقوق شخصی. در حیطه توانایی مدنی مهمترین مولفه ها عبارتند از توانایی مشارکت با دیگران، توانایی انجام امور بدون اتکا به دیگران، توانایی اتخاذ تصمیمات منطقی و توانایی رفتار بر اساس اصول اخلاقی و مذهبی. در حیطه نگرش مدنی نیز به مهمترین مولفه ها از قبیل داشتن اعتقادات و باور های مستقل، داشتن روحیه مسؤولیت پذیری، داشتن روحیه بردباری و تحمل، داشتن روحیه انتقاد پذیری و داشتن روحیه قدر شناسی نسبت به میراث فرهنگی و هویت ملی و مذهبی. سبزه ای، قلی پور و آدینه وند (۱۳۹۵) در مطالعه ای با عنوان "بررسی رابطه بین آگاهی، نگرش و رفتار حامی محیط زیست دانشجویان دختر دانشگاه قم" گزارش نموده اند که آگاهی محیط زیستی به صورت مستقیم، غیر مستقیم و کلی بر رفتار محیط زیستی تأثیر قابل قبولی دارد آنها همچنین پیشنهاد نموده اند که برای بهبود رفتار های حامی محیط زیست لازم است منابع آگاهی بخش از طریق همه سازمان ها و نهاد های دولتی و غیر دولتی و خانواده ها تقویت شود.

فردوسی و همکاران (۲۰۰۷) در تحقیق با عنوان "رابطه بین دانش محیط زیستی و رفتار های محافظت از محیط" نتیجه گرفتند که بین دانش محیط زیست و رفتار حامی محیط زیست رابطه وجود دارد. صالحی و قائمی اصل (۱۳۹۲) نیز در پژوهش خود به تأثیر مثبت آموزش زیست محیطی بر نگرش یادگیرندگان اشاره نموده اند. آنها می نویسند "نگرش نوین زیست محیطی در ایجاد رفتار حفاظت از محیط زیست تأثیر مثبت دارد". کریمی (۱۳۸۱) در پژوهش خود به بررسی، میزان آگاهیهای سه گروه از طبقات اجتماعی منطقه خاک سفید تهران پرداخته و نیازمندیهای آموزشی زیست محیطی دانش آموزان، زنان خانه دار و معلمان منطقه را تعیین کرده است. نتایج پژوهش نشان می دهد که میزان آشنایی زنان دار با موضوعات محیط زیست و اثرات آن ناچیز است. در حالی که میزان آگاهی معلمان و دانش آموزان از مفهوم کلی محیط زیست بیشتر است. هادی پور و شکوری (۱۳۸۳) در پژوهش خود به بررسی میزان آگاهی زیست محیطی و روشهای بهینه آموزش محیط زیست در زنان خانه دار و آموزگاران زن مقطع ابتدایی شهر اراک پرداخته اند. یافته ها بیانگر لزوم آموزشهای محیط زیستی در جامعه و ضعف میزان اطلاع رسانی است. نمونه ها بی اطلاعی و ناآگاهی مردم را مهمترین عامل ایجاد و پیشرفت معضلات محیط زیستی می داند. استرنوهکاران (۱۹۹۳) اظهار میکنند که زنان در مقایسه با مردان به پیامهای مربوط به وضعیت محیطی که بالقوه برای خودشان، سایرین و گونه های دیگر دارد حساس ترند. اسکات و ویلتز (۱۹۹۴) به نقل از زین و پیرس (۲۰۰۲) هیچ تفاوتی در جهت گیری نگرش در دو جنس نیافتند. صالحی عمران و آقا محمدی (۱۳۸۷) در مطالعه خود با عنوان بررسی دانش، نگرش و مهارتهای زیست محیطی معلمان آموزش دوره ابتدایی استان مازندران چنین نتیجه می گیرند اگر چه معلمان آموزش دوره ابتدایی نگرشی مثبت و موافق نسبت به محیط زیست دارند ولی دانش زیست محیطی در معلمان مرد دوره ابتدایی بیشتر از معلمان زن دوره ابتدایی است اما اختلافی معنادار میان عملکرد زیست محیطی معلمان مرد و زن دوره ابتدایی، مشاهده نشد.

مطالعات مربوط به نیاز های علمی و فناوری

در مطالعه حاجی یخچالی (۱۳۹۵) با عنوان "نیازسنجی آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان خوزستان" نیاز های سواد آموزان در بعد علمی و فناوری از دیدگاه سواد آموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیاز های سیاسی به ترتیب "خواندن متون ادبی کوتاه (داستان)"، "خواندن متون اطلاعاتی و اخبار (روزنامه و)"، "مهارت های خواندن"، "آموزش رایانه به زبان

ساده و " ورزش و اهمیت آن " گزارش شده است. در مطالعه او نیاز های سواد آموزان در بعد علمی و فناوری از دید گاه آموزش دهندگان بررسی شد. ترتیب این نیاز ها عبارت بودند از " خواندن متون ادبی کوتاه (داستان)" ، " خواندن مطلبی که فرد را به تفکر وا دارد " ، " کتاب و کتاب خوانی " ، " خواندن مطالب جالب و آموزنده " و " رونویسی و مهار تهای نوشتن " . حاجی یخچالی نیاز های سواد آموزان را در حوزه علمی و فناوری از دیدگاه کارشناسان و صاحب نظران این چنین رتبه بندی نموده است: " خواندن متون ادبی کوتاه (داستان) " ، " خواندن مطلبی که فرد را به تفکر وا دارد " ، " مهار تهای خواندان " ، " رونویسی و مهار تهای نوشتن " و " خواندن متون اطلاعاتی و اخبار (روز نامه و) " . در مطالعه مهتر پور (۱۳۹۵) نیاز های سواد آموزان استان هرمزگان از دیدگاه سواد آموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیاز های فناوری به ترتیب میزان استفاده از رایانه، استفاده از نرم افزار ها، استفاده از اینترنت و استفاده از شبکه های مجازی گزارش شده است

مطالعات مربوط به نیاز های فرهنگی

در مطالعه حاجی یخچالی (۱۳۹۵) با عنوان " نیازسنجی آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان خوزستان " نیاز های سواد آموزان در بعد فرهنگی از دیدگاه سواد آموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیاز های سیاسی به ترتیب " زبان و ادبیات فارسی (زبان معیار)" ، " آسیب های فرهنگی " ، " فرهنگ بومی " ، " مشارکت فرهنگی در جامعه " و " آداب و رسوم و سنن اقوام ایرانی " گزارش شده است. در مطالعه او نیاز های سواد آموزان در بعد فرهنگی از دید گاه آموزش دهندگان بررسی شد. ترتیب این نیاز ها عبارت بودند از "فرهنگ عاشورا" ، "تاریخ و فرهنگ اسلامی " ، "اوقات فراغت و راه های غنی سازی آن " ، "فضای مجازی و تاثیر آن بر افکار و رفتار جامعه " و "تاریخ و فرهنگ تشیع " . حاجی یخچالی نیاز های سواد آموزان را در حوزه فرهنگی از دیدگاه کارشناسان و صاحب نظران این چنین رتبه بندی نموده است: "آشنایی با اقوام وطوایف و عشایر استان " ، "زبان و ادبیات فارسی (زبان معیار)" ، "همدلی در اجتماع " ، "تاریخ و فرهنگ انقلاب اسلامی " و "اوقات فراغت و راه های غنی سازی آن" . در مطالعه مهتر پور (۱۳۹۵) نیاز های سواد آموزان استان هرمزگان از دیدگاه سواد آموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیاز های فرهنگی به ترتیب تفریح ، ورزش و مدگرایی گزارش شده است .

مطالعات مربوط به نیاز های سیاسی

سیاست را می توان پیچیده ترین پدیده انسانی و طبیعی قلمداد کرد . اگر سعادت ادبی به شرط های لازم فراوانی نیاز داشته باشد ، شرط کافی ان ، سیاست و حکومتی عاقلانه و عادلانه است (حشمت زاده، ۱۳۹۲) . نیلی احمدآبادی ، موسوی و موسوی ندوشن (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان بررسی میزان سواد سیاسی و اجتماعی شهروندان بزرگسال شهر اصفهان انجام دادند . افراد ۳۵ سال به بالا در این مطالعه که دو حیطه سیاسی و اجتماعی را بررسی می کرد شرکت کردند. نتیجه پژوهش نشان داد که سواد اجتماعی بزرگسالان از سواد سیاسی آنان بیشتر است. همچنین، بین میانگین سواد اجتماعی و سیاسی با توجه به متغیرهای دموگرافیک (جنسیت، تحصیلات، سن، محل زندگی) تفاوت معناداری وجود دارد. ضرورت آگاهی سیاسی بزرگسالان به نحو بارزی مشاهده می شود زیرا آنان علاوه بر مشارکت خود ، مسئولیت هدایت وابستگان و آشنایان را نیز بر عهده دارند . بزرگسالی دوره ای از زندگی است که عمده افراد فراغت بیشتری برای مشارکت در مسائل سیاسی دارند . نیلی و همکاران به نقل از گاتمن^۱ (۱۳۹۳) معتقدند آگاهی سیاسی به معنای پرورش فضائل ، دانش ها و مهارت های مورد نیاز برای مشارکت سیاسی است . آگاهی سیاسی افراد را برای مشارکت فعالانه در فرایند باز سازی ، اصلاح و بهبود آگاهانه جامعه خویش آماده می سازد. با توجه به اینکه بزرگسالان نقش بسزایی در تعالی جامعه دارن ، توجه به میزان آگاهی ساسی آنها و ارتقای این آگاهی ها ضروری است . تنها راه اصولی مقابله با بی سوادی و کم سوادی سیاسی تدوین برنامه هایی است که از حیث محتوا و روش تسهیل کننده سواد و آگاهی سیاسی به خصوص این گروه باشد. در این میان می توان شاهدی بر این مدعا بیان نمود. محمدی فر (۱۳۸۹) در مطالعه ای خود می نویسد اگرچه بین متغیر هایی چون سن ، محل سکونت ، تحصیلات ، میزان درآمد با افزایش تقاضا برای مشارکت سیاسی رابطه معنی داری وجود ندارد اما عواملی چون آگاهی سیاسی بر افزایش تقاضا برای مشارکت سیاسی تاثیر گذار بوده اند

¹ Gutmann

"ویژگی های رهبر"، "انتخابات در نظام جمهوری اسلامی"، "آشنایی با قوه قضائیه و وظایف آن"، "آشنایی با قانون اساسی" و "ولایت فقیه و ویژگی های آن" گزارش شده است.

مطالعات مربوط به نیاز های بهداشتی

جمعیت جهان رو به پیر شدن است و انتظار می رود که در سال ۲۰۲۰ بیش از یک میلیارد نفر از جمعیت جهان را سالمندان تشکیل دهند. میانسالی و سالمندی مرحله فیزیولوژیک غیر قابل پیشگیری زندگی است. کاهش تحرک، مراقبت ناکافی، درآمد کم و سبک زندگی نادرست باعث افزایش شیوع بیماری های جسمی و روانی در این گروه سنی می شود. آنچه که دانش امروزی بدان توجه می کند تنها طولانی کردن دوران زندگی نیست، بلکه باید به آن توجه داشت که سال های اضافی عمر انسان در نهایت آرامش و سلامت جسمی و روانی سپری گردد. طبیعی است که آموزش ها در این دوره زندگی می توانند به عنوان جبران کننده کاستی های آموزشی برای بزرگسالان تلقی شود و یکی از حوزه های آموزش در این خصوص آموزش های بهداشتی است. با افزایش روزافزون سالمندان در جوامع کنونی، دولت و مردم در اغلب کشورهای توسعه یافته کاملاً آماده اند تا با پیچیدگی های اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی ناشی از شمار فزاینده افراد سالمند، که به پیر شدن ملتها موسوم است، مواجه شوند. در حال حاضر جمعیت بالاتر از ۶۰ سال در برخی از کشورهای اروپای غربی (آلمان، فرانسه، انگلستان، سوئد) ۱۲ تا ۱۵ درصد کل جمعیت را تشکیل می دهد که براساس پیش بینی آنها تا سال ۲۰۲۰، تقریباً به ۲۵ درصد خواهد رسید. در کشور ما نیز براساس سرشماری های انجام شده در سالهای ۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵، درصد افراد ۶۰ ساله و بیشتر به ترتیب ۱۲/۵ درصد، ۲۵/۵ درصد و ۶۷/۷ درصد بوده است بدیهی است که این تغییر دموگرافیک به افزایش قابل توجه بیماری های مزمن و نیازهای جدید بهداشتی در جامعه خواهد انجامید، بطوری که عرصه جدیدی را در مراقبتهای بهداشتی اولیه برای سالمندان طلب می نماید (جغتایی، ۱۳۸۳). یافته های بررسی صادقی پور و همکاران (۱۳۷۷) نشان می دهد تمام سالمندان مورد بررسی در شهر تهران از یک یا چند بیماری تواماً در رنج بودند، خانمها بیشتر از مردان در این مورد اظهار ناراحتی می کردند و نکته قابل توجه در این مطالعه، این است که افراد سالمند با وجود داشتن بیماری های گوناگون جسمی، مشکل اساسی خود را مسائل مالی ذکر می کردند. به طوری که ۷/۳۷ درصد، مسائل مالی و ۳/۱۸ درصد، بیماریهای جسمی را مشکل اساسی خود نام برده اند. مسائل و مشکلات متعددی که به طور فیزیولوژیک در سنین بالا رخ می دهد در کاهش کیفیت زندگی در طول دوره سالمندی تاثیر دارد. در این باره باری (۲۰۰۰) نشان می دهد با افزایش سن اختلال عملکرد جسمانی بیشتر می شود. در ایران بر اساس گزارش دلپیشه و همکاران (۱۳۹۲) حدود ۵ درصد از جمعیت سالمندان در فعالیت های جسمی دچار محدودیت هستند و برای انجام فعالیت های معمول زندگی نیاز به کمک دارند. همچنین بررسی کانگر و همکاران^۱ (۲۰۰۲) بیانگر این واقعیت است که میانسالان و سالمندان دچار اختلالات بینایی، شنوایی و دیگر حس ها می شوند که نتیجه آن محدود شدن موقعیت های اجتماعی، افزایش وابستگی به دیگران و کاهش کیفیت زندگی است. در مطالعه مهتر پور (۱۳۹۵) نیاز های سواد آموزان استان هرمزگان از دیدگاه سواد آموزان بررسی شد. نتایج این بررسی در زمینه نیاز های بهداشتی به ترتیب اضطراب، اخلاص در کارکرد های اجتماعی، افسردگی و نشانه های جسمانی گزارش شده است. یافته های مطالعه مطلق و همکاران (۱۳۹۵) که با هدف تعیین اولویت نیاز های آموزشی سلامت جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله تحت پوشش معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام شد، حاکی از آن بود که اولویت اول تا سوم نیاز های آموزشی جوانان به ترتیب مهارت های زندگی (شامل خود آگاهی، ارتباط موثر، حل مساله، تفکر انتقادی، تفکر خلاق و مهارت نه گفتن)، مهارت های انتخاب همسر و آموزش سلامت اجتماعی (شامل نحوه ارتباط با همسالان، آشنایی با حقوق شهروندی، آشنایی با نظم فردی و اجتماعی و مسئولیت پذیری) می باشد. همچنین معاینات دوره ای مهمترین نیاز اولیه بهداشتی جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله بوده است.

اهداف

تعیین اولویت نیاز های بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۴۹-۲۰ در حوزه های معنوی-اعتقادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی و فناوری، محیط زیستی، بهداشتی، اقتصادی

¹Conger S.A, Moore K.D.

سوال های تحقیق

اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **اجتماعی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **معنوی**-**اعتقادی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **اقتصادی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **محیط زیستی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **علمی و فناوری** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **فرهنگی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **سیاسی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **بهداشتی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

کدامیک از حوزه های اجتماعی ، معنوی-اعتقادی اجتماعی، معنوی-اقتصادی، محیط زیستی، علمی و فناوری، فرهنگی، سیاسی و بهداشتی از نظر شرکت کنندگان (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) اولویت بیشتری دارند؟

روش تحقیق

روش ها و فنون نیاز سنجی را می توان به سه گروه توافق محور، مسأله محور، هدف محور و ترکیبی تقسیم نمود. تکنیک های تل استار می باشد. تکنیک های مسأله محور، نیاز را یک عیب یا نقصان تلقی می کنند. بنابراین، برنامه ریزان عملکرد های منفی را مورد شناسایی قرار می دهند. تکنیک های رویداد مهم و درخت خطا در این دسته قرار دارند. تکنیک ها و روشهای هدف محور، نیاز را فاصله بین وضعیت موجود و مطلوب تلقی می کنند و فنون آنها شامل الگوهای کلاسیک، الاستقرایی، قیاسی کافمن ، پیشنهادی کلاین و تجزیه و

تحلیل خطا می باشد. همچنین الگوی نیازسنجی مؤسسه - محور، الگوی ناتو و طرح جامع نیازسنجی نمونه هایی از الگوهای ترکیبی هستند (ریدگل و لاندسبوری ۱ ۲۰۰۴ و اسمیت ۲۲۰۱۰ و اتس و کاتالوگو ۲۰۰۷۳).

این طرح توصیفی است ابزار پژوهش پرسشنامه و چک لیست بوده و از تکنیک توافق محور با استفاده اولیه از تکنیک دلفای در مرحله تدوین ابزار و برای تعیین اولویت نیازها از روش اولویت بندی استفاده شده است.

جامعه آماری و نمونه آماری

۶ گروه جامعه آماری در سال ۱۳۹۶ شامل کلیه کم سوادان و بی سوادان زن و مرد، کلیه آموزش دهندگان زن و مرد شاغل، کلیه اعضای شورای پشتیبانی سواد آموزی شهرستانها و کلیه کارشناسان سواد آموزی اعم مدیر، کارشناس مسئول و کارشناس سواد آموزی و کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی کشور. استان های نمونه با نظر کمیته پژوهشی سازمان نهضت سوادآموزی با دو ملاک برخوردار (برخوردار، نیمه برخوردار و کمتر برخوردار) و ملاک توزیع جغرافیایی شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم تعیین شدند که عبارت بودند از اردبیل، هرمزگان، چهارمحال و بختیاری، البرز، خراسان رضوی و کرمانشاه.

ابتدا با نظر کمیته پژوهشی سازمان نهضت سوادآموزی، استان های کشور در ۳ سطح برخوردار، نیمه برخوردار و کمتر برخوردار از یک طرف و توزیع جغرافیایی شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم شدند.

نمونه آماری به شرح زیر در ۱۲ شهر (۶ مرکز استان و ۶ شهرستان) استان (۱ شمالی، ۱ جنوبی، ۱ شرقی، ۱ غربی و ۱ مرکزی و نیز میزان برخورداری) انتخاب شدند. (جدول ۱ و ۲).

جدول ۱ توزیع نمونه ها بر اساس دو ملاک جغرافیایی و برخورداری

استان	برخورداری	موقعیت جغرافیایی
اردبیل	محروم	شمال
هرمزگان	نیمه محروم	جنوب
چهارمحال و بختیاری	محروم	مرکز
البرز	برخوردار	
خراسان رضوی	برخوردار	شرق
کرمانشاه	نیمه محروم	غرب

جدول ۲ نمونه آماری

سواد آموز	آموزش دهنده	اعضای	کارشناسان	کارشناسان	گروه کانونی	جمع
-----------	-------------	-------	-----------	-----------	-------------	-----

¹ Ridgell SD, Lounsbury JW

² Smith ES.

³ Ates S & Catalugo E.

		ستادی سازمان نهضت کشور	سواد آموزی استانی	شورای پشتیبانی سواد آموزی شهرستان	بی سواد		کم سواد	
					زن	مرد	زن	مرد
۴۰۷	۷	۱۰	۱۵	۵۵	زن ۳۰	مرد ۳۰	زن ۹۰	مرد ۴۰
	وزن دهندگان	پرسشنامه	پرسشنامه	پرسشنامه	پرسشنامه		چک لیست	
	۷	۱۰	۱۵	۵۵	۶۰		۲۶۰	
	هدفمند	هدفمند	هدفمند	همه اعضا	طبقه ای تصادفی		طبقه ای تصادفی	

طرح در ۵ مرحله اجرا شد

مرحله اول:

سند کاوی شامل مرور گزارش های پژوهشی و مقالات در دسترس مربوط و منتشر شده در زمینه نیاز سنجی سواد آموزان ایرانی

مرحله دوم :

انجام مصاحبه نیمه ساختارمند با گروه های متخصصان ، کارشناسان ، نویسندگان و پژوهشگران با استفاده از روش دلفی دو دوره ای و تکنیک تحلیل مضمون به منظور حصول توافق نسبی در مورد آنچه که نیاز آموزشی گروه سنی مورد نظر تلقی می شوند و اولویت بندی آنها از طریق مشخص ساختن اولین سوالاتی که باید به آن پاسخ داده شود .

شناسایی کارشناسان و صاحب نظران ذی صلاح و جلب توافق آنها برای شرکت در طرح نیازسنجی و ارسال پرسشنامه اولیه برای متخصصان ، کارشناسان ، نویسندگان و پژوهشگران

محاسبه پایایی پرسشنامه ها با استفاده از روش مصححان و روایی آنها با استفاده از روش صوری تاثیر ایتیم^۱ و دو روش تعیین روایی محتوایی شاخص نسبت روایی محتوایی^۲ (CVR) و شاخص روایی محتوایی^۳ (CVI) و تجزیه و تحلیل پاسخهای کارشناسان و گنجاندن پاسخها در یک سوال دیگر برای دور بعدی .

ارسال مجدد پاسخهای کارشناسان و تحلیل آنها و انعکاس نتایج به آنها تا زمانی که توافق کامل در مورد اولویت و رتبه بندی نیازها به دست آید.

مرحله سوم : شامل دو بخش :

بخش اول : تهیه پرسشنامه نیاز سنجی بر مبنای مضامین تعیین شده در مرحله دوم (پس تعیین پایایی و اعتبارسنجی) و اجرای آن بر روی دو گروه نمونه آموزش دهندگان شاغل به کار و نوسوادان گروه سنی منتخب

بخش دوم : تهیه یک چک لیست با محتوای نیاز های احصا شده ناشی از اجرای مرحله دوم به منظور انجام مصاحبه با نمونه های بی سواد گروه سنی منتخب در طرح. در این مرحله مهمترین کار تدوین سوالات به صورت گویه هایی کاملاً قابل فهم برای گروه های کم سواد

¹ Item Impact Score

². Content Validity Ratio

³. Content Validity Index

و بی سواد بود. این کار با استفاده از تجربه دو نفر زبان شناس و آموزش زبان انجام گرفت. آنها گویه های اصلی را به بیانی روزمره تبدیل کردند تا در هنگام اجرای ابزار بی سوادان و کم سوادان در فهم گویه ها با مشکل کمتری مواجه شوند.

همچنین به این دلیل که سوادآموزان به ویژه بی سوادان از سواد کمی برخوردار بودند و به خوبی متوجه سوالهای ابزار پژوهش نمی توانستند بشوند، پرسشنامه این دو گروه به صورتی تدوین شد تا گویه های آن ساده نویسی شده و قابل فهم تر باشد در این مورد از دو نفر متخصص زبان شناسی و آموزش زبان استفاده شد. ضمن اینکه برای دو گروه سواد آموز و بی سواد ابزار به صورت چک لیست اجرا شد. به عبارت دیگر گویه های ساده نویسی شده برای آنها قرائت می شد و از آنها خواسته می شد تا اولویت نیازشان را برای هر گروه از نیازها بیان کنند. بنابر این سعی گردید گویه های تدوین شده بدون ابهام و به روشنی بیان شود به گونه ای که هر اصطلاح برای تمامی پاسخ دهندگان کم سواد و بی سواد مفهومی واحد داشته باشد.

مرحله چهارم: ترکیب نتایج

وزن دهی به نیازهای ابزار شده توسط گروه های شرکت کننده در مرحله دوم (متخصصان، کارشناسان، نویسندگان و پژوهشگران) و گروه های شرکت کننده در مرحله سوم (آموزش دهندگان و سوادآموزان) از طریق تشکیل گروه کانونی

مرحله پنجم: تحلیل نهایی نتایج با هدف اولویت بندی نیازها (تحلیل کمی-کیفی)

ابزار تحقیق

سه ابزار کمی و یک ابزار کیفی بکار رفت.

فرم سوالات اولیه، نیمه نهایی و نهایی و نیمه ساختارمند برای تعامل با صاحب نظران و کارشناسان (روش دلفی کیفی)

پرسشنامه محقق ساخته برای گردآوری داده های مربوط به اعضای شورای پشتیبانی سوادآموزی شهرستان، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سوادآموزی، کارشناسان سوادآموزی استانی و آموزش دهندگان بر اساس نتایج حاصل از روش دلفی

پرسشنامه محقق ساخته برای گردآوری داده های مربوط به کم سوادان بر اساس نتایج حاصل از روش دلفی

چک لیست محقق ساخته برای گردآوری داده های مربوط به بی سوادان بر اساس نتایج حاصل از روش دلفی

پایایی چک لیست و پرسشنامه ها با استفاده از روش مصححان و روایی آنها با استفاده از روش صوری تاثیر ایتام^۱ و دو روش تعیین روایی محتوایی شاخص نسبت روایی محتوایی^۲ (CVR) و شاخص روایی محتوایی^۳ (CVI) محاسبه شد.

روایی صوری ابزار

برای بررسی روایی صوری ابزار از نمرات تأثیر ایتام^۴ استفاده شد. بدین منظور نسخه به دست آمده در اختیار ۱۲ متخصص و کارشناس به عنوان داور قرار داده شد و نظر آنها درباره قابل درک بودن گویه ها پرسیده شد. همچنین از آنها خواسته شد تا اهمیت هر یک از گویه ها را در یک طیف لیکرته ۵ قسمتی کاملاً مهم است (امتیاز ۵)، مهم است (امتیاز ۴)، به طور متوسطی مهم است (امتیاز ۳)، اندکی مهم است (امتیاز ۲) و اصلاً مهم نیست (امتیاز ۱) مشخص نمایند.

سپس نمره تأثیر هر گویه از طریق فرمول زیر محاسبه شد: فرمول ۱

¹ Item Impact Score

² Content Validity Ratio

³ Content Validity Index

⁴ Item Impact Score

فرمول 1 محاسبه نمره تأثیر ایتم

برای پذیرش روایی صوری هر گویه، نمره تأثیر آن نبایستی کمتر از ۱/۵ باشد و فقط گویه هایی از لحاظ روایی صوری قابل قبول بود که نمره تأثیر آن‌ها بالاتر از ۱/۵ بود.

روایی محتوایی ابزار

الف: شاخص نسبت روایی محتوایی^۱ (CVR)

این شاخص توسط لاوشه طراحی شده است. این شاخص میزان موافقت داوران در خصوص "مناسب یا اساسی بودن" یک گویه را اندازه گیری می کند. در روش لاوشه ۳ شاخص نسبت روایی محتوایی (CVR) محاسبه می شود و در آن قضاوت در مورد میزان ضرورت وجود یک گویه خاص از داوران براساس سه حالت (۱= ضرورت ندارد، ۲= مفید است اما ضرورت ندارد و ۳= ضرورت دارد) درخواست می شود. براساس روش لاوشه، اگر بیش از نیمی از داوران تشخیص دهند که وجود گویه ضروری است، آن گویه از حداقل میزان روایی محتوایی برخوردار می باشد. هرچه داوران به یک گویه خاص از لحاظ ضرورت نمره بیشتری دهند، آن گویه از سطح بالاتری از روایی محتوایی برخوردار خواهد بود.

جهت محاسبه این شاخص از داوران خواسته شد تا هر گویه را بر اساس طیف سه بخشی لیکرت «ضروری است»، «مفید است ولی ضروری نیست» و «ضرورتی ندارد» طبقه بندی کنند.

سپس بر اساس فرمول زیر، نسبت محاسبه روایی محتوایی هر سؤال اقدام شد: فرمول ۲

$$CVR = \frac{ne - N/2}{N/2}$$

فرمول ۲ روش محاسبه شاخص نسبت روایی محتوایی

N= تعداد کل متخصصین

Ne= تعداد متخصصینی که گزینه ضروری را انتخاب کرده اند

حداقل مقدار CVR قابل قبول بر اساس بایستی ۰/۶۲ باشد. گویه که مقدار CVR محاسبه شده برای آن‌ها کمتر از میزان مورد نظر از آزمون کنار گذاشته شدند.

ب: شاخص روایی محتوایی^۴ (CVI)

برای بررسی شاخص روایی محتوا از روش والتز و باسل (Waltz & Bausell) استفاده شد. بدین صورت که متخصصان «مربوط بودن»، «واضح بودن» و «ساده بودن» هر گویه را بر اساس یک طیف لیکرتی ۴ قسمتی مشخص می کنند. در روش والتز و باسل، شاخص روایی محتوایی (CVI) محاسب هشد (مطهری نژاد و همکاران، ۱۳۹۴).

1. Content Validity Ratio

2. C.H. Lawashe

3. Lawshe CH. A (۱۹۷۵) Quantitative Approach to Content Validity. Personnel psychology; 28(4): 563-575.

4. Content Validity Index

$$\text{تعداد متخصصینی که به گویه نمره 3 و 4 داده} = \frac{\text{شاخص روایی محتوایی}}{\text{تعداد کل متخصصین}}$$

حداقل مقدار قابل قبول برای شاخص CVI برابر با ۰/۷۹ است و اگر شاخص CVI سؤالی کمتر از ۰/۷۹ باشد آن سؤال حذف شدند. (مطهرینژاد و همکاران، ۱۳۹۴).

شیوه تحلیل داده ها

برای پاسخگویی به سوالات پژوهش به تناسب از تحلیل های آماری و بر اساس الگوی ترکیبی کرسول و کلارک (۲۰۰۷) استفاده شد. در طرح مثلث سازی الگوی چند سطحی کرسول و کلارک، مراحل کار به شرح زیر انجام گرفت (محمد پور، صادقی و رضایی: ۱۳۸۹):

سطح ۱: سطح کمی (جمع آوری داده ها، تحلیل و نتیجه گیری)

سطح ۲: کیفی (جمع آوری داده ها و نتیجه گیری)

جدول ۳ خلاصه شیوه تحلیل داده ها

تحلیل کیفی	تحلیل		گروه	سوال پژوهشی
	استنباطی	توصیفی		
تعیین اولویت توسط گروه کانونی از طریق وزن دادن با روش دلفی	آزمون فریدمن	درصد گیری و شاخص های تمایل مرکزی و پراکندگی	۵ گروه نمونه ^۱	سوال های پژوهشی ۱ تا ۸
تعیین اولویت توسط گروه کانونی از طریق وزن دادن با روش دلفی	آزمون فریدمن		۵ گروه نمونه	
تعیین اولویت توسط گروه کانونی از طریق وزن دادن با روش دلفی	آزمون فریدمن		۵ گروه نمونه	
تعیین اولویت توسط گروه کانونی از طریق وزن دادن با روش دلفی	آزمون فریدمن		۵ گروه نمونه	
تعیین اولویت توسط گروه کانونی از طریق وزن دادن با روش دلفی	آزمون فریدمن		۵ گروه نمونه	
تعیین اولویت توسط گروه کانونی از طریق وزن دادن با روش دلفی	آزمون فریدمن		۵ گروه نمونه	
باهم نگری و تلفیق نظرات اعضای گروه کانونی برای اولویت بندی نیازها در هر مقوله با روش دلفی	■	■	■	سوال پژوهشی ۹

نتایج

پژوهش حاضر با هدف تعیین نیاز های آموزشی بیسوادان و کم سوادان ۴۹-۲۰ ساله در ۸ حوزه اجتماعی، معنوی-اعتقادی اجتماعی، معنوی-اعتقادی، اقتصادی، محیط زیستی، علمی و فناوری، فرهنگی، سیاسی و بهداشتی در استان های اردبیل، همرزگان، چهارمحال و بختیاری، البرز، خراسان رضوی و کرمانشاه اجرا شده است. این فصل از سه بخش اعتبار سنجی گویه های نیاز سنجی (دلفی مرحله اول)، اعتبار سنجی مرحله دوم (دلفی مرحله دوم) و بررسی سوالات پژوهشی تشکیل شده است.

^۱ اعضای شورای پشتیبانی، کارشناس نهضت، آموزش دهندگان، بی سوادان و کم سوادان

بخش اول: اعتبار سنجی گویه های نیاز سنجی (دلفی مرحله اول)

در این بخش نتایج حاصل از تعیین اعتبار صوری و روایی محتوایی (شامل شاخص نسبت روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی) گزارش می شود.

جدول ۴ نتیجه آلفای کرانباخ پرسشنامه ۱۲۷ گویه ای

ویژگی ها سوالات	ضرورت	اهمیت نیاز	مربوط بودن	واضح بودن	ساده بودن
ضریب آلفای کرانباخ	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۸

همچنین اعتبار سنجی آنها با استفاده از روش صوری تاثیر ایتام ۱ و دو روش تعیین روایی محتوایی شاخص نسبت روایی محتوایی ۲ (CVR) و شاخص روایی محتوایی ۳ (CVI) محاسبه شد.

بخش دوم: اعتبار سنجی مرحله دوم (دلفی مرحله دوم)

سپس با نظر ناظران طرح با توجه به سه شاخص به دست آمده در مورد گویه های ۱۲۷ گانه تعداد ۷۷ گویه به تفکیک ۸ مولفه نیاز مصوب، انتخاب شد تا برای اجرای مرحله دوم دلفی بکار رود. برای این کار پرسشنامه ثانویه غربال شده تنظیم گردید و بین کلیه اعضای شورای پشتیبانی و نیز کارشناسان و روسای نهضت استان های اردبیل، کرمانشاه، البرز، خراسان رضوی، چهار محال و بختیاری و هرمزگان برای نظر خواهی از آنها به منظور رتبه بندی توزیع شد. پس از گرد آوری پرسشنامه های تکمیل شده برای تحلیل نهایی با استفاده از دو برنامه ، spss و excel میانگین رتبه این داوران به تفکیک مولفه های ۸ گانه نیاز ها محاسبه شد. سپس با نظر ناظرین طرح از هر مقوله تعداد ۵ گویه ای که بالاترین رتبه را در مرحله دوم دلفی به خود اختصاص داده بودند انتخاب شد.

بخش سوم: بررسی سوالات پژوهشی

برای پاسخگویی به سوالات پژوهشی ابتدا ۵ گروه مورد مطالعه به دو گروه "ذی مدخل" شامل آموزش دهنده گان، اعضای شورای پشتیبانی و کارشناسان نهضت سواد آموزی و گروه "ذی نفع" شامل کم سوادان، بی سوادان تقسیم شدند. سپس برای هر یک از حوزه های ۸ گانه نیاز ها میانگین نظر هر گروه محاسبه شد. در گام دوم برای تعیین نیاز سنجی نهایی به دلیل رتبه ای بودن داده های جمع آوری شده طرح ناچار به استفاده از روش های آماری ناپارامتریک شد. از آنجا که همه سوالات پژوهش به دنبال مقایسه رتبه بندی های انجام شده به وسیله کم سوادان، بی سوادان، آموزش دهنده گان، اعضای شورای پشتیبانی و کارشناسان نهضت سواد آموزی بود، از روش آماری ناپارامتریک فریدمن استفاده شد.

سوال اول تحقیق (نیاز های اجتماعی): اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد، بی سواد، آموزش دهندگان، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه اجتماعی بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است؟

جدول ۵ مقایسه رتبه نیاز ها در حوزه اجتماعی

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های اجتماعی
3.13	آشنایی با وظایف و حقوق زوجین
3.09	آشنایی با طلاق و آثار زیان بار آن

¹Item Impact Score

². Content Validity Ratio

³. Content Validity Index

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های اجتماعی
3.06	آشنایی با حقوق شهروندی
2.92	آشنایی با راه های تقویت اعتماد به نفس و خود
2.80	آشنایی با روش های مناسب رفتار در خانواده

نتیجه آزمون فریدمن نشان می دهد با مقدار مجذور کای مقدار مجذور کای ۱۳,۹۵۷ و درجه آزادی ۴ در مولفه های پنج گانه نیاز های اجتماعی بین نظرات گروه های ۵ گانه تفاوت معنی داری در سطح ۵ درصد مشاهده می شود (جدول ۵).

سوال دوم تحقیق (نیاز های معنوی-اعتقادی) : اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **معنوی-اعتقادی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

جدول ۶ مقایسه رتبه نیاز ها در حوزه معنوی اعتقادی

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های معنوی اعتقادی
3.38	آشنایی با فریضه امر به معروف و نهی از منکر
3.23	آشنایی با مفهوم معاد و روز قیامت
2.95	آشنایی با راه های کسب روزی حلال
2.91	آشنایی با قرآن
2.54	آشنایی با نماز و آداب آن

نتیجه آزمون فریدمن نشان می دهد مقدار مجذور کای ۷۹,۹۹۵ درجه آزادی ۴ در مولفه های پنج گانه نیاز های معنوی-اعتقادی بین نظرات گروه ها تفاوت معنی داری در سطح ۵ درصد مشاهده می شود. (جدول ۶).

سوال سوم تحقیق (نیاز های اقتصادی) : اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **اقتصادی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

جدول ۷ مقایسه رتبه نیاز ها در حوزه اقتصادی

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های اقتصادی
3.21	آشنایی با کسب راه های موفقیت در شغل
3.11	آشنایی با الگوهای مصرف مناسب
3.00	آشنایی با راه های کارآفرینی
2.87	آشنایی با راه های تنظیم بودجه و مخارج خانواده
2.82	انضباط مالی در خانواده

نتیجه آزمون فریدمن نشان می دهد با مقدار مجذور کای ۱۹,۶۷۰ و درجه آزادی ۴ در مولفه های پنج گانه نیاز های اقتصادی بین نظرات گروه ها تفاوت معنی داری در سطح ۱ درصد مشاهده میشود. (جدول ۷).

سوال چهارم تحقیق(نیاز های محیط زیستی) : اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **محیط زیستی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

جدول ۸ مقایسه رتبه نیاز ها در حوزه زیستی

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های زیستی
3.34	آشنایی با سرانجام زباله های خانگی
3.21	آشنایی با مدیریت ضایعات خانگی
3.13	آشنایی با آب و هوا و اهمیت آن
2.79	آشنایی با محیط زیست و اهمیت آن
2.52	آشنایی با مدیریت آب در خانه

نتیجه آزمون فریدمن نشان می دهد با مقدار مجذور کای ۸۴,۰۳۲ و درجه آزادی ۴ در مولفه های پنج گانه نیاز های زیستی بین نظرات گروهها تفاوت معنی داری در سطح ۱ درصد مشاهده میشود. (جدول ۸).

سوال پنجم تحقیق(نیاز های علمی و فناوری) : اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **علمی و فناوری** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

جدول ۹ مقایسه رتبه نیاز ها در حوزه علمی و فناوری

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های علمی و فناوری
3.26	آشنایی با مهارت های لازم در فضای مجازی
3.22	آشنایی با تکنولوژی جدید مثل رایانه (کامپیوتر)
3.21	آموزش رایانه به زبان ساده
2.75	رونویسی و مهارت های نوشتن
2.56	آشنایی با مهارت های خواندن

نتیجه آزمون فریدمن نشان می دهد با مقدار مجذور کای ۷۸,۳۱۰ و درجه آزادی ۴ در مولفه های پنج گانه نیاز های علمی و فناوری بین نظرات گروه های ۵ گانه تفاوت معنی داری در سطح ۱ درصد مشاهده می شود. (جدول ۹).

سوال ششم تحقیق(نیاز های فرهنگی) : اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه **فرهنگی** بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

جدول ۱۰ مقایسه رتبه نیاز ها در حوزه فرهنگی

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های فرهنگی
3.42	آشنایی با مهارت حل مسأله
3.14	آشنایی با چگونگی رو خواندن قرآن
2.96	آشنایی با اهمیت همکاری و مشارکت در زندگی اج
2.86	آشنایی با راه های کسب موفقیت در زندگی
2.62	آشنایی با شیوه های تربیت فرزندان

نتیجه آزمون فریدمن نشان می دهد مقدار مجذور کای ۶۷,۲۸۲ و درجه آزادی ۴ در مولفه های پنج گانه نیاز های فرهنگی بین نظرات گروهها تفاوت معنی داری در سطح ۱ درصد مشاهده می شود. (جدول ۱۰).

سوال هفتم تحقیق(نیاز های سیاسی): اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه سیاسی بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

جدول ۱۱ مقایسه رتبه نیاز ها در حوزه سیاسی

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های سیاسی
3.35	آگاهی از وظایف نمایندگان مجلس شورای اسلامی
3.26	آگاهی از وظایف رئیس جمهور
3.16	آشنایی از قوه مجریه و وظایف آن
2.75	آشنایی با ویژگی های رهبری
2.49	آشنایی با ولایت فقیه و ویژگی های آن

نتیجه آزمون فریدمن نشان می دهد با مقدار مجذور کای ۱۰۱,۷۶۶ و درجه آزادی ۴ در حوزه نیاز های سیاسی بین نظرات گروهها تفاوت معنی داری در سطح ۱ درصد مشاهده می شود. (جدول ۱۱).

سوال هشتم تحقیق(نیاز های بهداشتی): اولویت های مورد توافق بین گروه های شرکت کننده (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی ، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) در مورد نیاز های حوزه بهداشتی بی سوادان و کم سوادان گروه سنی ۲۰-۴۹ چگونه است ؟

جدول ۱۲ مقایسه رتبه نیاز ها در حوزه بهداشتی

میانگین رتبه ها	مولفه نیاز های بهداشتی
3.30	آشنایی با شیوه های صحیح نگه داری مواد غذایی
3.09	آشنایی با تندرستی و راه های آن
2.99	آشنایی با مهارت کنترل استرس
2.81	آشنایی با راه های صحیح تغذیه
2.81	آشنایی با راه های سلامت و تندرستی

نتیجه آزمون فریدمن نشان می دهد مقدار مجذور کای ۳۲,۰۳۲ و درجه آزادی ۴ در مولفه های پنج گانه نیاز های بهداشتی بین نظرات گروه های ۵ گانه در بین گروه های ۵ گانه تفاوت معنی داری در سطح ۱ مشاهده می شود. (جدول ۱۲).

سوال نهم تحقیق(اولویت بندی نهایی نیاز ها): کدامیک از حوزه های اجتماعی، معنوی-اعتقادی ، اقتصادی، محیط زیستی، علمی و فناوری، فرهنگی، سیاسی و بهداشتی از نظر شرکت کنندگان (کم سواد ، بی سواد ، آموزش دهندگان ، اعضای شورای پشتیبانی استانی و شهرستانی، کارشناسان ستادی سازمان نهضت سواد آموزی و کارشناسان سواد آموزی استانی) اولویت بیشتری دارند؟

جدول ۱۳ رتبه بندی کلی و نهایی نیازها از نظر همه گروه ها

رتبه نیاز	میانگین میانگین رتبه ها	کم سواد	بی سواد	آموزش دهنده	کارشناس نهضت	شورای پشتیبانی	گروه نمونه
۱	2.74	2.92	2.89	2.87	2.57	2.44	میانگین رتبه اجتماعی
۲	2.74	2.89	2.84	2.88	2.60	2.47	میانگین رتبه زیستی
۳	2.77	2.91	2.90	2.93	2.61	2.51	میانگین رتبه علمی و فناوری
۴	2.82	2.88	2.89	2.90	2.76	2.66	میانگین رتبه اقتصادی
۵	2.84	2.91	2.90	2.93	2.79	2.66	میانگین رتبه سیاسی
۶	2.84	2.85	2.88	2.86	2.80	2.80	میانگین رتبه فرهنگی
۷	2.85	2.92	2.87	2.90	2.94	2.60	میانگین رتبه معنوی
۸	2.90	2.88	2.84	2.87	2.97	2.92	میانگین رتبه بهداشتی

میانگین میانگین رتبه بندی نیازها را از نظر ۵ گروه مورد مطالعه نشان می دهد. ملاحظه می شود که به نظر گروه های ۵ گانه نیازهای اجتماعی، زیستی، علمی و فناوری، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، معنوی و بهداشتی به ترتیب بالاترین رتبه را به خود اختصاص داده اند. (جدول ۱۳).

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین نیازهای آموزشی بیسوادان و کم سوادان ۴۹-۲۰ ساله کشور انجام شده است

در این مطالعه جمعا تعداد ۴۳۸ نفر از استان های منتخب شرکت داده شدند که از این تعداد ۵۲.۵ درصد زن و ۴۷.۳ درصد مرد بودند. گروه های تشکیل دهنده ۵۹ نفر شورای پشتیبانی، ۵۵ نفر کارشناس نهضت، ۶۵ نفر آموزش دهنده، ۱۲۷ نفر بی سواد و ۱۳۲ نفر کم سواد بودند. اعضای شورای پشتیبانی را بیشتر افراد با تحصیلات فوق لیسانس (۷۶.۳ درصد)، لیسانس (۱۳.۶ درصد)، دکتری (۶.۸ درصد) و حوزوی (۳.۴ درصد) تشکیل می داد.

مقایسه توصیفی جنسیت در مورد شرکت کنندگان نشان داد که بیشتر اعضای شورای پشتیبانی را مردان (۸۹.۸٪)، کارشناس نهضت را مردان (۸۳.۶٪)، آموزش دهندگان را زنان (۵۳.۸٪)، بی سواد را زنان (۶۹.۳٪) و کم سوادان را زنان (۶۹.۷٪) تشکیل داده اند.

میانگین سنی گروه های شرکت کننده به ترتیب در بین اعضای شورای پشتیبانی برابر (۴۵.۹۸)، کارشناس نهضت (۴۲.۰۹)، آموزش دهندگان (۳۳.۶۸)، بی سوادان (۳۶.۷۶) و کم سوادان (۳۵.۷۷) سال بوده است. تفکیک سنی بی سوادان و کم سوادان با توجه به جنسیت نیز نشان داد در بین بی سوادان دامنه سنی مردان بین ۲۵ تا ۴۹ سال با میانگین ۳۶.۵۹ بوده و دامنه سنی زنان این گروه بین ۲۲ تا ۴۹ با میانگین ۳۶.۸۴ سال بوده است. همچنین در مورد کم سوادان دامنه سنی مردان بین ۲۳ تا ۴۹ با میانگین ۳۷.۵۷ سال بوده است. بنابراین میتوان گفت مردان و زنان بی سواد تقریبا اختلاف میانگین یکساله سنی داشته اند و مردان و زنان کم سواد دارای اختلاف میانگین سنی حدود دو ساله داشته اند. جوانترین مرد بی سواد را فردی ۲۳ ساله و مسن ترین مرد بی سواد را دو نفر ۴۹ ساله تشکیل می داد. در حالی که در بین زنان بی سواد نیز جوانترین زن بی سواد را فردی ۲۱ ساله و مسن ترین زن بی سواد را سه نفر ۴۹ ساله تشکیل می داد. این وضعیت در مورد گروه کم سوادان نیز تقریبا مشابه بود، بدین ترتیب که جوانترین مرد کم سواد فردی ۲۳ ساله بود و مسن ترین این گروه فردی ۴۹ ساله بود.

مقایسه میانگین سنی کم سوادان و بی سوادان حاکی از دارا بودن میانگین سنی ۳۶.۲۶ بود و مقایسه سن این گروه از نمونه ها نشان داد که جوانترین نمونه های کم سواد و بی سواد را در استان کرمانشاه با میانگین سنی ۳۳.۱۸ و مسن ترین نمونه های این گروه را در استان البرز با میانگین ۳۹.۱۶ مشاهده کردیم .

برای گردآوری اطلاعات ابتدا پرسشنامه ای حاوی ۲۷۶ گویه در ۸ زمینه تعیین شده نیاز سنجی ، تهیه شد و با استفاده از تکنیک دلفی دو مرحله ای از ۱۲ نفر از پژوهشگران، کارشناسان و مدیران سواد آموزی نسبت به غربال گری گویه های بهینه اقدام شد . این مرحله شامل تعیین پایایی در مورد ویژگی هایی چون "ضرورت داشتن"، "اهمیت داشتن"، "مربوط بودن"، "واضح بودن" و "ساده بودن" گویه ها با استفاده از روش آلفای کرانباخ بود. روایی صوری مقیاس با استفاده از روش تاثیر ایتم و روایی محتوایی با استفاده از دو روش تعیین شاخص نسبت روایی محتوایی (CVR) و شاخص روایی محتوایی (CVI) محاسبه شد. بنابراین حاصل این مرحله در اختیار بودن ۵ اندازه برای هر گویه بود که با استفاده از نرم افزار SPSS و نیز نظر ناظران طرح برای ۸ حوزه نیاز سنجی مورد نظر تعداد گویه های مناسب انتخاب شد تا برای گروه های نمونه به صورت یک ابزار بکار رود. نکته مهم دیگر قابل فهم تر نمودن گویه ها برای گروه کم سوادان و بی سوادان بود. برای این منظور گویه ها در اختیار دو نفر متخصص زبان شناسی و کارشناس سواد آموزی قرار داده شد تا آنها با توجه به ویژگی های کم سوادان و بی سوادان گویه های ساده تری معادل گویه های اصلی تدوین کنند تا در زمان اجرای ابزار بر روی این گروه فرایند اجرا براحتی پیش برود .

مقایسه نظر نمونه ها در مورد اولویت نیاز ها در زمینه اجتماعی حاکی از تفاوت بوده است. بدین ترتیب که از نظر گروه ذی مدخل اولویت نیاز ها به ترتیب عبارت بودند از " طلاق"، "وظایف و حقوق زوجین"، "حقوق شهروندی"، "راه های تقویت اعتماد به نفس" و "روش های مناسب رفتار در خانواده". در حالی که از نظر گروه ذینفع اولویت نیاز ها به ترتیب عبارت بودند از "وظایف و حقوق زوجین"، "حقوق شهروندی"، "طلاق"، "راه های تقویت اعتماد به نفس" و "روش های مناسب رفتار در خانواده". هنگامی که نظرات این دو گروه جمع بندی می شوند ترتیب نیاز ها به ترتیب این گونه هستند. "وظایف و حقوق زوجین"، "طلاق"، "حقوق شهروندی"، "راه های تقویت اعتماد به نفس" و "روش های مناسب رفتار در خانواده".

مقایسه نظر نمونه ها در مورد اولویت نیاز ها در زمینه معنوی- اعتقادی حاکی از تفاوت بوده است. بدین ترتیب که از نظر گروه ذی مدخل اولویت نیاز ها به ترتیب عبارت بودند از "امر به معروف و نهی از منکر"، "معاد"، "آشنایی با قرآن"، "کسب روزی حلال" و "نماز" در حالی که از نظر گروه ذینفع اولویت نیاز ها به ترتیب عبارت بودند از "امر به معروف و نهی از منکر"، "معاد"، "راه های کسب روزی حلال"، "آشنایی با قرآن" و "نماز و آداب آن". هنگامی که نظرات این دو گروه جمع بندی می شوند ترتیب نیاز ها به ترتیب این گونه هستند "امر به معروف و نهی از منکر"، "معاد"، "راه های کسب روزی حلال"، "آشنایی با قرآن" و "نماز و آداب آن".

مقایسه نظر نمونه ها در مورد اولویت نیاز ها در زمینه اقتصادی حاکی از تفاوت بوده است. در بین گروه ذی مدخل " انضباط مالی در خانواده" و "راه های تنظیم بودجه و مخارج خانواده" نیاز هایی بودند که نسبت به میانگین دو گروه بیشتر اظهار شده بود. در حالی که در بین ذی نفعان "راه های کارآفرینی"، "الگوهای مصرف" و "راه های موفقیت در شغل" اولویت های با میانگین بیشتری نسبت به میانگین دو گروه داشته است. در جمع بندی نهایی می توان گفت ترتیب نیاز ها در حوزه اقتصادی از دید دو گروه به ترتیب به نیاز ها در زمینه های "کسب راه های موفقیت در شغل"، "الگوهای مصرف"، "راه های کارآفرینی"، "راه های تنظیم بودجه و مخارج خانواده" و "انضباط مالی در خانواده." مربوط است .

رتبه بندی اولویت نیاز ها در زمینه زیستی حاکی از تفاوت بوده است. در بین گروه ذی مدخل "زباله های خانگی"، "مدیریت ضایعات خانگی"، "اهمیت آب و هوا"، "اهمیت محیط زیست" و "مدیریت آب در خانه". به عنوان نیاز اهمیت بیشتری داشته اند در حالی که در بین ذی نفعان اهمیت نیاز هایشان به ترتیب عبارت بودند از "زباله های خانگی"، "مدیریت ضایعات خانگی"، "اهمیت آب و هوا"، "اهمیت محیط زیست" و "مدیریت آب در خانه". در جمع بندی نهایی می توان گفت ترتیب نیاز ها در حوزه زیستی از دید دو گروه به ترتیب در زمینه های "مدیریت آب در خانه"، "محیط زیست"، "مدیریت ضایعات خانگی"، "سرانجام زباله های خانگی" و "آب و هوا" هستند .

مقایسه نظر نمونه ها در مورد اولویت نیاز ها در زمینه علمی و فناوری حاکی از تفاوت بوده است. اولویت نیاز برای گروه ذی مدخل ها به ترتیب "مهارت های لازم در فضای مجازی"، "تکنولوژی جدید مثل رایانه (کامپیوتر)"، "آموزش رایانه به زبان ساده"، "رونویسی و مهارت های نوشتن" و "مهارت های خواندن". بودند در حالی که اولویت برای گروه ذی نفع به ترتیب "مهارت های لازم در فضای مجازی"، "تکنولوژی جدید مثل رایانه (کامپیوتر)", "آموزش رایانه به زبان ساده"، "رونویسی و مهارت های نوشتن" و "مهارت های خواندن" بوده است. اما در جمع بندی نیاز های این دو گروه می توان چنین نتیجه گرفت که آنها نیاز های خود را در زمینه علمی و فناوری به ترتیب به "مهارت های لازم در فضای مجازی"، "تکنولوژی جدید مثل رایانه (کامپیوتر)", "آموزش رایانه به زبان ساده"، "رونویسی و مهارت های نوشتن" و "مهارت های خواندن" نسبت داده اند.

نیاز سنجی دیگر در زمینه نیاز های مربوط به حوزه فرهنگی بود. نتایج نشان از تفاوت بین نیاز های بیان شده توسط دو گروه مورد بررسی بود. از نظر گروه ذی مدخل ترتیب نیاز ها عبارت از "مهارت حل مسأله"، "رو خواندن قرآن"، "همکاری و مشارکت در زندگی" و "راه های کسب موفقیت در زندگی" و "شیوه های تربیت فرزندان". بود در حالی که از سوی گروه ذی نفع نیاز ها ترتیب متفاوت تری بیان شد. نیاز این گروه به ترتیب عبارت بود از "مهارت حل مسأله"، "رو خواندن قرآن"، "همکاری و مشارکت در زندگی اجتماعی"، "راه های کسب موفقیت در زندگی" و "شیوه های تربیت فرزندان". با هم نگرایی نیاز های حوزه فرهنگی دو گروه حاکی از ترتیبی اینگونه بود. "مهارت حل مسأله"، "رو خواندن قرآن"، "همکاری و مشارکت در زندگی اجتماعی"، "راه های کسب موفقیت در زندگی" و "شیوه های تربیت فرزندان".

در مورد نیاز سنجی در حوزه سیاسی میتوان نتایج را بدین صورت خلاصه کرد. نیاز های سیاسی از دیدگاه ذی مدخل ها به ترتیب به "وظایف نمایندگان مجلس شورای اسلامی"، "و وظایف رئیس جمهور"، "آشنایی از قوه مجریه و وظایف آن"، "آشنایی با ولایت فقیه و ویژگی های آن" و "آشنایی با ویژگی های رهبری" اشاره داشت در حالی که نیاز های بیان شده توسط گروه ذی نفع بدین گونه بوده است "آگاهی از وظایف نمایندگان مجلس شورای اسلامی"، "آگاهی از وظایف رئیس جمهور"، "آشنایی از قوه مجریه و وظایف آن"، "آشنایی با ویژگی های رهبری" و "آشنایی با ولایت فقیه و ویژگی های آن". جمع بندی نیاز ها در زمینه سیاسی از نظر دو گروه را می توان چنین اولویت بندی نمود: "آگاهی از وظایف نمایندگان مجلس شورای اسلامی"، "آگاهی از وظایف رئیس جمهور"، "آشنایی از قوه مجریه و وظایف آن"، "آشنایی با ویژگی های رهبری" و "آشنایی با ولایت فقیه و ویژگی های آن".

نتایج مربوط به نیاز های بهداشتی دو گروه حاکی از تفاوت بین آنها بود. از نظر ذینفعان نیاز هایی چون "آشنایی با راه های سلامت و تندرستی" و "آشنایی با تندرستی و راه های آن"، اولویت بیشتری داشته در حالی که از نظر ذی مدخل ها نیاز هایی چون "آشنایی با راه های صحیح تغذیه"، "آشنایی با مهارت کنترل استرس" و "آشنایی با شیوه های صحیح نگه داری مواد غذایی" دارای اولویت بیشتری بوده است.

تجمیع اولویت بندی نیاز های بهداشتی از نظر دو گروه نشان داد که این دسته از نیاز ها به ترتیب بیشتر بیان شده است: "آشنایی با شیوه های صحیح نگه داری مواد غذایی"، "آشنایی با تندرستی و راه های آن"، "آشنایی با مهارت کنترل استرس"، "آشنایی با راه های صحیح تغذیه" و "آشنایی با راه های سلامت و تندرستی".

منابع

امین خندقی، مقصود، محمود سعیدی رضوانی، مرضیه موحدی محصل طوسی، حمیده پاک مهر و هادی عباسی (۱۳۹۴). میزان پاسخگویی برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه و پیش دانشگاهی به نیازهای شناختی دانش آموزان، اندازه گیری تربیتی، دوره ششم، شماره ۲۲: ۸۲-۶۱.

بابایی، محمود. (۱۳۷۸). نیاز سنجی اطلاعات. تهران: انتشارات مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.

بادکوبی، ا (۱۳۷۹). ارزیابی وضعیت آگاهی آموزگاران مقطع ابتدایی شاغل در آموزش و پرورش شهر تهران. فصلنامه علمی محیط زیست، شماره ۳۳.

بازدار، خلیل (۱۳۸۱) نیازسنجی آموزشی مدیران دبستان های استان ایلام ، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی ، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی.

بانسی، سعید (۱۳۸۲). نیازسنجی آموزشی، کارکنان خدمات آموزشی دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی شهر تهران ، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی ، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی.

بختیار، ع. (۱۳۷۶). بررسی نیازهای آموزشی کارشناسان سازمان نهضت سواد آموزی در مراکز استانی و حوزه مرکزی تهران به منظور استفاده در برنامه ریزی آموزشی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی.

پورکریمی، جواد (۱۳۸۱). تعیین نیاز های آموزشی مدیران مدارس متوسطه در رفتار با دختران دانش آموز شهر تهران در سال تحصیلی ۸۱-۸۲، دفتر امور زنان وزارت آموزش و پرورش و مرکز امور مشارکت زنان نهاد ریاست جمهوری .

تورانی، حیدر (۱۳۹۵)، بررسی نیازها و علائق آموزشی سوادآموزان و بی سوادان گروه سنی ۱۰ تا ۴۹ سال فصلنامه نوآوریهای آموزشی، شماره ۵۷، صص ۱۴۲-۱۱۹.

جامی زاده میمندی ، مسعود (۱۳۷۰) بررسی نیازهای آموزشی نوسوادان بزرگسال سراسر کشور ، تهران : معاونت آموزش نهضت سواد آموزی ، مدیریت آموزش مداوم

جعفریان یسار، حمید (۱۳۹۵).تائیرسواد سواد آموزان بر پیشرفت تحصیلی آنان ، گزارش پژوهشی ، شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان قم .

جغتایی ، محمد تقی (۱۳۸۳).روند رشد سالمندی در جهان و ایران ، طرح پژوهشی بررسی اقشار آسیب پذیر سال ۱۳۸۳، دانشکده علوم بهزیستی و توانبخشی .

جوانمرد ، غلامحسین(۱۳۹۲). بررسی تأثیرپذیری فرزندان از والدین در بُعد عمل به باورهای مذهبی ،شناخت اجتماعی ،سال دوم ، شماره ۲ (پیاپی ۴)، تهران.

حاجی یخچالی، علیرضا(۱۳۹۵) نیازسنجی آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان خوزستان ، گزارش پژوهشی ،شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان خوزستان ،معاونت سوادآموزی.

حجازی ، الهه و اعزازی ، شهلا (۱۳۸۳).ما و دختران ، وزارت آموزش و پرورش ،دفتر امور زنان ،تهران ، مرکز فرهنگی و انتشاراتی ایتا. حشمت زاده، محمد باقر(۱۳۹۲). نگرش سنجی سیاسی دانشجویان ، رهیافت های سیاسی -بینالمللی، دانشگاه شهید بهشتی ،شماره

۱

حکیمی ، داریوش (۱۳۹۴).بررسی نیازهای آموزشی سوادآموزان تحت پوشش ،گزارش پژوهشی معاونت سواد آموزی اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی.

حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۲)، بررسی علل عدم استقبال بی سوادان از برنامه های سواد آموزی در کشور ، گزارش پژوهشی منتشر نشده ، نهضت سوادآموزی نیشابور، صص ۵۰-۱.

حیدری قمی ، علی و فاطمه عمو عبدالهی (۱۳۹۵).بررسی رابطه سواد و آسیب های اجتماعی با مرور نظام مند تحقیقات حوزه آسیب های اجتماعی ۱۳۹۵-۱۳۹۰، گزارش پژوهشی ،شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان قم .

حیدری. ع (۱۳۸۲). تدوین الگوی مدیریتی توسعه پایدار آموزش محیط زیست برای نسل جوان کشور. پایاننامه کارشناسی ارشد مدیریت محیط زیست ،دانشگاه آزاد اسلامی. واحد علوم و تحقیقات تهران.

دل پیشه، علی، شبنم شکوهی اردبیلی، مهران بابا نژاد، مرتضی منصوریان، مصطفی قربانی، عزیزضاپور، هادی رحیم زاده برزکی، (۱۳۹۲)، بررسی وضعیت سلامت و نیازهای بهداشتی سالمندان استان ایلام در سال ۱۳۹۱، دوره ۱۴، دومانه علمی پژوهشی طلوع بهداشت، شماره ۵.

ذوالقدر، لیل (۱۳۸۳). بررسی نیازهای آموزشی معلمان شیمی مقطع متوسطه شهر قزوین در زمینه روشها و فنون تدریس، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی.

روحانی، ع. و معنوی پور، د. (۱۳۸۷). رابطه عمل به باورهای دینی با شادکامی و رضایت زناشویی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه، دانش و پژوهش در روانشناسی، شماره ۳۵ و ۳۶، صص ۲۰۶-۱۸۹.

سید حسینی، مهرداد (۱۳۷۱). بررسی نیازهای آموزشی مدیران کانونهای فرهنگی هنری مساجد کل کشور از دیدگاه خود آنان، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی.

شبیری، س. م. و عبدالمی، س. (۱۳۸۸). مفاهیم و کاربردها و نظریه ها در آموزش محیط زیست، تهران: انتشارات پیام نور.

شبیری، س. م. و میبودی، ح. (۱۳۹۲). ارزیابی آموزش محیط زیست در ایران و ارائه پیشنهادهای برای بهبود وضعیت موجود. فصلنامه علوم محیطی.

شبیری، سید محمد؛ حسین میبودی؛ احمد ملکی پور؛ عادل سرادی پور (۱۳۹۳). ارزیابی و آماده سازی مربیان مهدکودکها برای آموزش محیط زیست به کودکان (مطالعه موردی: شهر تهران)، دو فصلنامه شناخت اجتماعی، دوره ۳، شماره ۵، صفحه ۱۱۴-۱۲۴.

شرفی، محمود و زینت شرفی (۱۳۹۲) تحلیل و مقایسه نیازهای تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه در ابعاد شناختی، ری، عاطفی و عملکردی فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال چهارم، شماره ۴، پیاپی ۱۶: ۱۱۹.

صابری، عباس (۱۳۸۱). بررسی نیازهای آموزشی کارکنان شرکت پالایش نفت اصفهان به منظور تدوین برنامه های آموزشی ضمن خدمت. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.

صالحی عمران، ابراهیم و علی آقا محمدی (۱۳۸۷). بررسی دانش، نگرش و مهارتهای زیست محیطی معلمان آموزش دوره ابتدایی استان مازندران، فصلنامه تعلیم و تربیت، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، وزارت آموزش و پرورش، شماره ۹۵

صالحی، صادق و زهرا قائمی اصل (۱۳۹۲). بررسی رابطه آموزش زیست محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط زیست (مورد مطالعه: دانش آموزان دبیرستا

صباغیان، زهرا (۱۳۷۱). مسائل و مشکلات سوادآموزی در ایران، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، مرکز چاپ و انتشارات.

صدیق سروستانی، رحمت اله و کرم حبیب پور گتایی (۱۳۸۶). بررسی نیازهای اجتماعی، فرهنگی و آموزشی دختران دانش آموز سراسر کشور، پژوهشگران، دوره ۵، شماره ۳، تهران، ۶۲-۳۱.

صفاری، آ. (۱۳۸۹). بررسی میزان آگاهی زیست محیطی زنان خانه دار شهر تهران در استفاده و مدیریت منابع طبیعی در ارتباط با توسعه پایدار، پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش محیط زیست، دانشگاه پیام نور تهران.

عابد حسینی، میر آقا. (۱۳۷۶) بررسی نیازهای آموزشیاریان و تاثیر آن در پیشرفت تحصیلی سواد آموزان استان اردبیل در سال ۱۳۷۵ دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی

عابدی، لطفعلی (۱۳۷۰) بررسی راه های متناسب سازی برنامه سواد آموزی با نیازها و شرایط سواد آموزان پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی دانشگاه اصفهان، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.

عباس زادگان، محمد و ترک زاده، جعفر. (۱۳۷۹). نیازسنجی آموزشی در سازمانها. تهران: انتشارات انتشار.

فتحی ، محمد حسین (۱۳۸۵). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر مشارکت سیاسی جوانان شهر اسلام شهر ، پایان نامه ارشد جامعه شناسی ، دانشگاه تهران .

فتحی و اجارگاه، کورش . (۱۳۸۳) برنامه ریزی آموزشی ضمن خدمت کارکنان، تهران: سمت.

فتحی و اجارگاه، کورش (۱۳۷۷). طراحی الگوی نیازسنجی در برنامه درسی . رساله دکتری برنامه ریزی درسی تربیت مدرس.

فتحی و اجارگاه ، کورش . (۱۳۸۲). نیازسنجی آموزشی. تهران: انتشارات آبیژ.

کریمی، داریوش (۱۳۸۱). بررسی نیازهای آموزش زیست محیطی دانش آموزان، معلمان و زنان خانه دار در منطقه خاک سفید تهران . فصلنامه علمی محیط زیست، شماره ۴۰: ص ۱۷-۶.

کافمن ، راجر و هرمن ، جری . (۱۳۷۴). برنامه ریزی استراتژیک در نظام آموزشی (ترجمه فریده مشایخ و عباس بازرگان). تهران: مدرسه.

کریمی، داریوش (۱۳۸۲) . تبیین مفهوم آموزش همگانی محیط زیست، مقالات منتشر شده در همایش ملی تخصصی آموزش محیط زیست، ۱۳۸۲ ، تهران، ایران، . جلد اول . صفحه ۲۸۴-۲۶۰

محمد پور ، احمد ، صادقی ، رسوی و رضایی ، مهدی (۱۳۸۹). روش های تحقیق ترکیبی به عنوان سومین جنبش روش شناختی : مبانی نظری و اصول عملی، جامعه شناختی کاربردی ، سال بیست و یکم ، پیاپی ۳۸، شماره دوم ، ۱۰۰-۷۷. تهران

محمدی فر ، نجات (۱۳۸۹). بررسی رابطه میان رشد طبقه متوسط جدید و افزایش تقاضا برای مشارکت سیاسی ، مورد مطالعه شهر اصفهان ، پایان نامه ارشد ، علوم سیاسی ، دانشگاه اصفهان .

محمدی، رضا (۱۳۸۷) نیاز سنجی محتوای کتاب های فرادرسى نهضت سواد آموزی استان کردستان گزارش طرح پژوهشی مصوب شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان کردستان.

مرویان حسینی، سید محمود (۱۳۸۸) . مبانی تعلیم و تربیت در متون دینی ، علوم و معارف قرآن شماره ۳، ۱۴۵، ۱۰۳-.

مطلق، محمد اسماعیل، لیلیا رجایی، احمدجنیدی جعفری، گلایل اردلان، جلیل دوروزی، مهرانگیز سرتیپی زاده، نگار رضایی (۱۳۹۵). اولویت های نیاز آموزشی سلامت جوانان بر پایه نیاز سنجی و مشارکت ذی نفعان در حوزه های تحت پوشش معاونت بهداشتی . دانشگاه علوم پزشکی ایران ، مجله آموزش و سلامت جامعه ، دوره ۳، شماره ۱، تهران ، ۵۷-۵۱.

معمدی، عبدالله (۱۳۸۹). شناسایی نیازهای آموزشی زنان نوسواد نهضت سوادآموزی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی ، پژوهش در نظام های آموزشی ، دوره ۴ ، شماره ۹ ؛ ۹۷-۱۱۶.

مهتر پور ، محمد (۱۳۹۵) . شناسایی نیاز های آموزشی سواد آموزان تحت پوشش در استان هرمزگان در سال ۱۳۹۵، گزارش پژوهشی ، کمیته پژوهشی اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان .

میبودی، ح و کریم زادگان، ح و خلیل نژاد، م ر (۱۳۹۰) . یک رهیافت جدید در آموزش محیط زیست به کودکان در ایران، اولین همایش ملی آموزش محیط زیست، تهران. (سخنرانی).

میرحسینی، زهره (۱۳۸۲) . بررسی نیازهای آموزشی فراگیران سازمان نهضت سوادآموزی، تهران، دفتر پژوهش و برنامه ریزی و تولید مواد آموزشی سازمان نهضت سوادآموزی

نبیلی احمدآبادی، محمدرضا ، ستاره موسوی و فاطمه سادات موسوی ندوشن (۱۳۹۳) . عنوان بررسی میزان سواد سیاسی و اجتماعی شهروندان بزرگسال شهر اصفهان، جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و پنجم ، شماره ۲ (پیاپی ۵۴).

هادی پور ،مهرداد؛ شکوری، ریحانه (۱۳۸۳). بررسی میزان آگاهی زیست محیطی و روشهای بهینه آموزش محیط زیست در زنان خانه دار و آموزگاران زن مقطع ابتدایی شهر اراک . فصلنامه سازمان حفاظت محیط زیست، شماره ۴۱ .

وزیری ، مزده و جهانی ، شیدا (۱۳۸۵). مهارت های شهروندی مورد نیاز دانش آموزان دبستان های شهرستان زلزله زده بم ، فصلنامه نو آوری های آموزشی ، ۵(۷) ، ص ۱۶۳-۱۸۲.

یزدانی ، همین و علی شمس (۱۳۹۵). تاثیر سرمایه اجتماعی بر رفتار زیست محیطی روستاییان شهرستان مریوان، فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال چهارم ، شماره چهارم .

Abbaszadegan, M., & Torkzadeh, J. Training needs assessment in organizations. Third printing. Tehran: Publications Inc. publication.(in Persian).

Ates S & Catalugo E. Teacher preparation and in-service needs associated with management of the total program of agricultural education in Geogia .Research in Science & Technological Education 2007 ,(2)167-178.

Bartlett, L. (2008). Literacy verb: Exploring what literacy is and what literacy does. International of Educational Development, 28, pp737-753.

Chen, HT 2005, Practical program evaluation: assessing and improving planning, implementation, and effectiveness, Sage, Thousand Oaks, California.

Conger S.A, Moore K.D(۲۰۰۲.) Chronic illness and Quality of life: the social workers role. TSAOfoundation: 10.

Davidson, EJ 2005, Evaluation methodology basics: the nuts and bolts of sound evaluation, Sage, Thousand Oaks, California.

Forlizzi, I.(1990) An Assessment of the Educational Need AND Interests of Older Low literate Adults . Adult literacy and Basic Education . V.14,3 P: 204.

George, A. (2007). *Train and Develop Your Staff*. London: Gower.

Hedjazi, Y. & Arabi, F. (2009). (Factors Influencing Non Governmental Organization Participation in Environmental Conservation). *International Journal of Environmental Research, Universit of Tehran*, Vol.3, No.1, pp. 129-136.

Lasway, Rest, B.P.(1992) Barriers to participation of New Litrated Adults in the post –Litracy Programme in Tanzania. Tronto: University of Torornto. P:346.

Leach, A.(1992) *Reading Interests of Newly Litrated Black Adults within the Durban Metropolitan Region*. South African Journal of library and Information Science 60 (1): 47-52.

Legare, C.H. & Visala, A. (2011). “Between religion and science: Integrating psychological and

Lotfi, Ali (2006). Education Needs Assessment of the Employees of Bank Mellı in Ardebil based on Survey Method. M.A. Thesis, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Lynn, R. (2010). Religious Education, Conflict and Diversity: An Exploration of Young children's perceptions of Islam. Journal Articles: Reports Evaluation. Educational Studies

Mac Givney .U.(1990). Access to Education for Non-Participant Adult Leicaster NIACE.

Mears, O. K. (2009). Automotive engineering curriculum development: case study for Clemson University, Journal of Great Lakes Research, Vol. 28, No. 1, p. 11-4.

Meyers Clifford Trevor,(۱۹۹۶) .A vehicle for development: Theory and practice in case studies in Nepal. University of Massachusetts.

Pakdel, Rahmatollah (2004) Administration and Leadership in Organizations: Systematic Strategic Approach. Modiri Publication, Tehran, Iran.

Ridgell SD, Lounsbury JW. Predicting academic success: In –Service Need of Beginning teachers of Agriculture

Ross, J. A. (2008). Cost–utility analysis in educational needs assessment, *Evaluation and Program Planning*, Vol. 31, No. 4, p. 356 67.

Ruyter, J, Doret, M & S, Michael (2010). Why Education in Public Schools should include Religious Ideals, Journal Articles, Reports Descriptive. Studies in philosophy and education.

Sharafi, Mohammad (2006). Education Needs Assessment of the Employees of Maskan Foundation. M.A. Thesis, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Shobeiri, S.M & Perahaladan (2008). (Study in environmental attitude of high school teachers and India). *Environmental Science and Technology*, 10 (36):137-146.

Sloep, P. & Blowers, A. (1996) Environmental problems as conflicts of interest. Arnold, NY: Halsted Press.

Smith ES. The relationship between learning style and cognitive style. *Journal of Personality and Individual Differences* 2010;77:434-445.

Street, B. (Ed.), 1993. Cross-cultural approaches to literacy. Cambridge: Cambridge Studies. In: Oral and Literate Culture. Cambridge University Press.

Suarez, T.M.(1996).Needs Assessment Studies.In Lewy(Ed.), International Encyclopedia of Curriculum. Pergamon press.